

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy

KYBERŠIKANNA – SKRYTÉ NEBEZPEČÍ I PRO DOSPĚLÉ

Bakalářská práce

Autor: Barbora Hanousková
Vedoucí práce: Mgr. Milena Öbrink Hobzová, Ph.D.

Olomouc 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Kyberšikana – skryté nebezpečí i pro dospělé vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

.....

Barbora Hanousková

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Mileně Öbrink Hobzové, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a věcné připomínky, které mi během vedení bakalářské práce poskytla. Poděkování patří i respondentce, která byla ochotna poskytnout mi rozhovor, který byl nedílnou součástí mé případové studie. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině a příteli za podporu, kterou mi v průběhu mého studia poskytli.

Obsah

Úvod	6
1 Šikana.....	8
1.1 Definice šikany	8
1.2 Typy šikany	9
1.2.1 Specifické druhy šikany	9
1.3 Agresor šikany a jeho motivy	10
1.3.1 Agresor šikany	10
1.3.2 Motivы agresora	12
1.4 Oběť šikany	12
1.5 Projevy, reakce obětí na šikanu a její řešení.....	13
1.5.1 Projevy	13
1.5.2 Reakce oběti na šikanu.....	13
1.5.3 Řešení šikany	13
1.6 Dopady šikany a její prevence.....	14
1.6.1 Dopady šikany.....	14
1.6.2 Prevence šikany.....	14
1.7 Důležité kontakty.....	15
2 Kyberšikana	16
2.1 Kyberšikana a legislativa.....	16
2.2 Typy kyberšikany	17
2.3 Základní prvky a prostředky kyberšikany	17
2.4 Agresor kyberšikany	18
2.5 Oběti kyberšikany.....	19
2.6 Identifikace kyberšikany.....	20
2.7 Řešení kyberšikany.....	20
2.8 Dopady kyberšikany na jednotlivce	22
2.8.1 Dopady kyberšikany na oběť	22
2.8.2 Dopady kyberšikany na agresora	23
2.9 Statistiky kyberšikany týkající se dětí a mladistvých	24
3 Prevence kyberšikany	27
3.1 Prevence všeobecně.....	27

3.2	Jak se chovat v kyberprostoru	28
4	Praktická část	32
4.1	Charakteristika výzkumu	32
4.2	Výzkumný problém a hlavní výzkumná otázka	32
4.3	Cíl výzkumu	32
4.4	Metodologie	32
4.4.1	Kvalitativní výzkum	33
4.4.2	Metoda sběru dat	34
4.4.3	Případová studie	35
4.4.4	Analýza dat	36
4.5	Etické otázky	36
4.6	Respondent	37
4.7	Případová studie	38
4.8	Diskuze	48
	Závěr	51
	Seznam použité literatury	52
	Přílohy	56
	Příloha č. 1	56

Úvod

Bakalářská práce se zabývá problematikou kyberšikany, která se nemusí bezvýhradně týkat pouze dětí a mladistvých, ale obětí se mohou stát i dospělí jedinci. Kyberšikana je poměrně novým podruhem šikany, ale s rozvíjejícími se technologiemi se stává novým fenoménem.

V dnešní době jen málokdo nevlastní mobilní telefon, internetové připojení, počítač a jiné informační a komunikační technologie, prostřednictvím kterých se kyberšikana odehrává. Případů obětí napadených v kyberprostoru přibývá, a tak je nezbytné tuto problematiku začít co nejvíce prezentovat na veřejnosti.

Cílem bakalářské práce je na pozadí charakteristiky kyberšikany přiblížit pocity dospělé oběti kyberšikany a dopady tohoto jevu na její život.

Bakalářská práce je členěna na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou k nalezení fakta týkající se především dětí a mládeže. Důvodem je, že se v této oblasti výzkum zaměřuje především na tyto věkové skupiny, nikoliv však na dospělé, které jsou však tímto fenoménem také ohroženi, neboť používají informační a komunikační technologie. V první kapitole teoretické části je popsána problematika šikany, do které kyberšikana spadá. Druhá kapitola pojednává o samotné kyberšikaně jako o sociálně patologickém jevu. Třetí kapitola je zaměřena na prevenci týkající se kyberšikany.

V praktické části této bakalářské práce je uvedena případová studie, která byla vytvořena na základě rozhovoru s dospělým respondentem, který je dlouhodobě obětí kyberšikany. Hlavním cílem celého výzkumu je porozumět pocitům oběti kyberšikany a poukázat na dopady, které ve spojení s touto problematikou mohou vzniknout, a to především v oblasti sociální a psychické. Dále je nezbytné upozornit, že je velice obtížné se v kyberprostoru proti těmto útokům bránit, protože mohou zasáhnout kohokoliv, a i přes veškerou snahu se nemusí nikdy podařit dopadnout agresora nebo aspoň zamezit dalšímu kontaktu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Šikana

1.1 Definice šikany

První zmínky o pojmu šikana jsou z Francie. Pro šikanu existuje v literatuře mnoho definic, například podle Říčana a Janošové (2010, s. 21) je šikana „ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit. Obyčejně mluvíme o šikaně tehdy, když jde o opakované jednání, ve velmi závažných případech označujeme za šikanu i jednání jednorázové, s hrozbou opakování“. Burýšková (2010) popisuje šikanu jako „Jakékoliv chování, jehož záměrem je opakovaně ubližovat, ohrožovat nebo zastrašovat jiného člověka, případně skupinu lidí, zahrnuje fyzický útok v podobě bití, poškozování věcí druhé osobě, tak i útok slovní v podobě vydírání, nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování“. Kolář (2001) ve své publikaci uvádí, že šikana je k nalezení všude kolem nás a mnohdy doprovází jedince celým životem. Tento autor se na šikanu dívá hned z několika pohledů. Jeho první pohled na šikanu je, jako na nemocné chování, kdy „jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci“ (Kolář, 2001, s. 27). Druhé hledisko je zaměřeno na závislost, která vzniká mezi agresorem a obětí. Poslední, tudíž třetí pohled na šikanu je spjat s poruchou vztahů ve skupině. Poukazuje na to, že šikana se „neděje ve vzduchoprázdnu, ale v kontextu vztahů nějaké konkrétní skupiny. V tomto smyslu je šikanování vždy těžkou poruchou vztahů skupinového organismu...“ (Kolář, 2001, s. 35). V neposlední řadě je důležitá definice Vágnerové a kol. (2009), která obsahuje téměř vše, co je ve výše zmíněných definicích. Přesto se důraz klade na postavení jedinců, kdy se jedná o slabšího a silnějšího jedince.

Existuje určitá hranice mezi šikanou a jednáním, které do šikany už nespadá. Do šikany nepatří různé potyčky stejně silných jedinců, odcizení věcí, pomlouvání. Pomlouvání jen tehdy, nejde-li o výše zmíněnou izolaci. Kanadské žertíky a škádlení také nespadají do šikany. Ale i z takového jednání se může šikana vyvinout (Vágnerová a kol., 2009).

Šikana se nejčastěji odehrává ve formě vnitrotřídní. „Je také nejnebezpečnější, protože je nejtrýznivější, oběť i dlouhodobě psychicky nejvíce poškozuje – a navíc kazí dlouhodobé vztahy a celkovou atmosféru, ve které děti ve škole žijí“ (Říčan, Janošová, 2010, s. 24). Může se projevat i ve vyučování, kdy je velká role vyučujícího, který by si měl všimnout i

nepatrných náznaků a včas zareagovat. K šikaně může samozřejmě docházet i mimo budovy školy, na cestě domů, kdy jedinec hledá jiné cesty, aby se vyhnul dalšímu střetu s agresorem (Kolář, 2001).

1.2 Typy šikany

Jedním z dělení šikany je na šikanu přímou a nepřímou (Kolář, 2001). Do šikany přímé lze zahrnout takové chování, které je prováděno fyzicky a způsobuje bolest oběti. Mezi nejčastější projevy přímé šikany patří rány pěstmi, kopance, pobodání, násilné strkání a pálení. Podle Říčana a Janošové (2010, s. 21) do uvedeného typu šikany také patří „...ponižující tělesná manipulace...“, kdy je jedinec nucen vyjít na veřejnost obnažen, nebo je násilnou formou nucen ke konzumaci něčeho, co nechce. Jako další, co Říčan a Janošová (2010) řadí do přímé šikany, je poškozování a braní osobních věcí, což je velice běžnou záležitostí, která mnohdy začíná jako legrace. V neposlední řadě Říčan a Janošová (2010) zmiňují také slovní napadání a zotročování. Do této kategorie spadají různé nadávky, posměšky, urážky a nucení jedince k vykonání nějakého úkonu pod hrozbou bití apod. Klasickým případem na základních školách je, že jedinec musí vzít něco vyučujícímu, nejčastěji třídní knihu, nebo po škole takzvaně „dostane co proto“.

Za nepřímou šikanu považujeme psychické ubližování, které nejčastěji spočívá v izolovanosti osoby doprovázené vylučováním jedince z kolektivu se záměrem dotyčným nějakým způsobem ublížit. Jednoduchým příkladem může být vyloučení nadprůměrného žáka z třídního kolektivu, a to jen proto, že v učení vyniká a ostatní žáci tuto situaci chápou tak, že nadaný jedinec se vměšuje do učitelovy přízně. (Kolář, 2001).

1.2.1 Specifické druhy šikany

Důležité je zdůraznit, že o šikanu se jedná tehdy, pokud jsou osoby ve stejném postavení. Za šikanu lze považovat i ubližování a „sekýrování“ žáka ze strany učitele, popřípadě také ze strany nadřízeného, který nějakým způsobem poškozují své podřízené, nebo může docházet k šikaně ze strany spolupracovníků. V tomto případě se jedná o specifické druhy šikany a to je mobbing a bossing (Říčan, Janošová, 2010).

„Mobbing je řada negativních komunikativních jednání, jejichž se dopouští jednotlivec nebo několik osob vůči určitému člověku po delší dobu (nejméně půl roku a alespoň jednou týdně)” (Kratz et. al, 2005, s. 15-16). Tato forma šikany se projevuje ponižováním, pomlouváním, ignorováním a zastrašováním ze strany spolupracovníků (Kocábek, 2008).

Bossing je podle Kubíčkové (2014) „nervové zacházení a psychické pronásledování ze strany nadřízeného, který při svém jednání zneužívá svého vyššího postavení...”

1.3 Agresor šikany a jeho motivy

1.3.1 Agresor šikany

V literatuře je možné najít hned několik definic vztahující se k pojmu agrese. „Lidská agrese je jakékoli chování zaměřené vůči druhému, které s sebou nese přímý záměr ublížit... náhodné ublížení není klasifikované jako výsledek agrese, protože není záměrné” (Anderson, Bushman, 2002, s. 28-29). Například podle Čermáka et al. (1998, s. 9) „agrese zahrnuje velkou škálu projevů. Může být chápána jako násilné narušení práv jiného člověka, jako ofenzivní jednání nebo procedura, ale také jako asertivní jednání. Někdy je agrese vysvětlována pomocí agresivního pudu odpovědného za široké spektrum chování, které nemusí být ve své podstatě nutně asertivní”.

Říčan a Janošová (2010, s. 39) uvádí, že „agrese je – stejně jako většina ostatního lidského chování, tedy třeba jako tanec, vaření nebo hra na kytaru – naučená...”. Všechno je reakcí na to, co si člověk prožil a jaké jsou jeho zkušenosti. Důležitou roli zde hraje rodina, ze které „šikanátor“ pochází. Nedostatečný zájem nebo naopak omezování svobody (utěšňování), jakékoliv domácí násilí i jeho tolerance k ostatním, rodinné konflikty aj. mohou být spouštěčem agresivity (Říčan a Janošová, 2010).

Agresor je ten, který je hlavním aktérem šikany a záměrně ubližuje druhým. Je velice důležité poukázat na to, že ne každý jedinec, který je agresivní, je „šikanátorem“. Je spousta charakteristických rysů, které má agresor. Častěji v roli agresora nalezneme jedince, který je zdatný, urostlý. Není ale výjimkou, že i osoba, která svou tělesnou stavbou není příliš statná, začne šikanovat ostatní. Takový jedinec na šikanování „používá“ svůj intelekt. Není ani pravdou, že násilníkem je jen ta osoba, která má, jak se říká, „v očích ďábla“. Člověk s

„andělskou tvářičkou“ se může uchýlit i k takovým praktikám, které se rovnají šikaně. I ten největší rváč nemusí být agresorem šikany. Jsou tací, kteří se chovají naprosto klidně, ale své kroky mají předem naplánované a jednají s „chladnou hlavou“ (Říčan a Janošová, 2010). Agresora nejčastěji vystihuje jeho špatný prospěch, slabé sebevědomí, žádný pocit viny a v kolektivu bývá neoblíbený. Agresor si často ubližováním druhých řeší nějaké své problémy, což například souvisí se sebevědomím. Jedinec, který má slabé či žádné sebevědomí, si šikanováním ostatních „léčí mindrák“ a tím se cítí lépe. Další charakteristické rysy jsou dominantnost, urážlivost, suverenita, krutost, zlomyslnost a škodolibost. Největším ukazatelem, že není něco v pořádku, je nedostatečná empatie, kdy jedinec má problém se vcítit. Sám nedokáže rozlišit hranice toho, že něco může někomu ublížit. Často se pak experimentuje na zvířatech (Kolář, 2001).

Kolář (2001, s. 86-87) a Vágnerová a kol. (2009, s. 84-86) uvádějí tři typy agresorů:

1. „hrubián;
2. slušňák;
3. srandista“.

V prvním bodě jde o člověka, který pochází z rodiny, kde se agrese vyskytuje. Sám se pak snaží tu samou agresi „aplikovat“ na druhé. Vykazuje hrubé, impulzivní chování, které je na první pohled zjevné pro okolí.

V druhém bodě jde o jedince, který byl už výše zmíněn. Jde o osobu s vysokým IQ, která nemusí být přímým aktérem, jen dává pokyny ostatním. V jeho rodině nalezneme autoritu, ke které se vzhlíží, a která rodinu přísně vede.

Posledním typem je „srandista“, který v ubližování druhých shledává potěšení nebo to dělá pro potěšení ostatních. Tento typ vyžaduje neustálou pozornost, jelikož chce být v centru dění (Vágnerová, 2009).

1.3.2 Motivy agresora

Velice rozmanité jsou důvody, proč se jedinec stává agresorem šikany. Především jde o rozdíly mezi vlastnostmi agresora a oběti. „Mezi běžné motivy agresorů patří bavení třídy, u chlapců předvádění se před dívkami. Ve hře však bývá i sadistické uspokojení z týrání jiné lidské bytosti, pocit moci a pocit nadřazenosti“ (Říčan, Janošová, 2010, s. 22). Jedinec, který chce být velitelem nějaké skupiny a chce si udržet respekt u jiných, může prezentovat svoji sílu tím, že ubližuje ostatním. Důvodem, stát se agresorem, může být i to, že jedinec byl kdysi sám obětí šikany, byl jednorázově ponížen nebo mu bylo jen řečeno, že něco nedokáže. Takový jedinec chce ukázat svoji sílu, a tak se sám ubírá k ubližování druhým (Říčan, Janošová, 2010).

1.4 Oběť šikany

Agresor si vždy „vybírá“ oběť podle nějaké odlišnosti. Za odlišnost se zde považuje jakýkoliv handicap, ať už psychický nebo fyzický. Dalším důvodem může být finanční situace, ve které se oběť i agresor nachází (hraje zde roli závist), vzhled, celková prezentace jedince, psychický stav a v dnešní době se do popředí dostává etnická příslušnost. Ve školách se setkáváme s šikanou, kde je obětí ten, kdo svými studijními výsledky vyniká. Často nesou označení „šprti“ a „šplhouni“. Někteří jedinci se stanou obětí šikany proto, že o to sami „usilovali“ (Říčan, Janošová, 2010). Jejich motto je: „Lepší být bit, než být vzduch“ (Říčan, Janošová, 2010, s. 61). Obětí se stávají i ti, co přijdou do již zaběhnutého kolektivu. V tomto případě jde především o nepřímou šikanu, kdy ho ostatní vylučují (Říčan, Janošová, 2010).

Také učitel se může dostat do situace, kdy jej bude třída šikanovat. „V současné době, kdy je autorita pedagogů katastrofálně oslabena, se učitel někdy dostává do postavení, které připomíná oběť šikanování“ (Říčan, Janošová, 2010, s. 23). V takových situacích se nacházejí zejména kantoři, kteří jsou ve škole noví a nezkušení (Říčan, Janošová, 2010).

Agresora při jeho výběru také ovlivňuje z jakého prostředí, rodiny a výchovy jedinec pochází. Příkladem mohou být jedinci, kteří jsou rozmazlováni svými maminkami a jsou známí pod pojmenováním „mamánek“. Zájem vzbuzuje i odlišné náboženství a s tím spojené tradice (Vágnerová, 2009). Jak je výše zmíněno, z oběti se posléze může stát také agresor.

1.5 Projevy, reakce obětí na šikanu a její řešení

1.5.1 Projevy

Šikana se nejčastěji vyskytuje ve školách. Oběť může náhle ztratit zájem školu navštěvovat, a proto si začíná vymýšlet důvody, aby do školy nemusela jít. Jen cesta do školy nebo ze školy působí obětem hrůzu. Snaží se nacházet pokaždé jinou cestu domů a cestu neustále zkracuje. Nezájem o školu se odráží v prospěchu. Velmi typickým projevem je také nechutenství, které je spojeno s psychickým vypětím. Opakem je zvýšený zájem o jídlo, který pramení z nedostatku stravy způsobené každodenním kradením svačin, obědů apod. Může se objevit i noční pomočování a velice živé sny, kde se dítěti opakuje to, co během dne zažilo. V neposlední řadě se šikana projevuje ve financích a věcech, kdy v některých případech oběť musí odevzdávat agresorovi „desátky“ (Vágnerová, 2009).

1.5.2 Reakce oběti na šikanu

Oběť šikany málokdy řekne, že se něco děje. Typické je, že o všem mlčí, protože se bojí toho, co by mohlo následovat. Je pro ni ponižující už jen to, že se stala obětí, a tak vše drží v tajnosti. To, že by se někomu se svým problémem oběť svěřila, by se mohlo ubírat několika směry:

1. Mohla by být nařčena z toho, že si vymýšlí.
2. Mohla by v agresorovi zvýšit zájem.
3. Může jí být uvěřeno a následně jí může být nabídnuta pomoc.

Po celou tu dobu oběť doufá v jediné - že to „samo“ přejde. Strach je jedním z aspektů, který tu hraje největší roli. Málokdo se svěří už jen z toho důvodu, že má strach (Vágnerová, 2009).

1.5.3 Řešení šikany

Při zjištění šikany je nejlepší reakcí ta nejrychlejší reakce. To znamená hned jednat a nic nepodcenit. Oběť je velice zranitelná a potřebuje podporu jiné osoby. Zjištěné informace o konkrétním případě šikany mohou působit až přehnaně. Důležité ale je si všechno

vyslechnout, a to také od agresora, i když on je v této situaci tím záporným. Musí se ovšem zjistit, jaké měl ke svému počínání důvody. Nejdůležitější je zde vyjádření podpory a zájmu (Vágnerová, 2009). Velice se „osvědčila několikaměsíční psychologická péče o oběti šikany ve skupinách, kde se mohou svěřovat a vzájemně sdílet zkušenosti, hrají se hry povzbuzující družnost a sebevědomí, nacvičují sociální dovednosti, zvláště jednání v konfliktních situacích atd.“ (Říčan, Janošová, 2010, s. 100).

1.6 Dopady šikany a její prevence

1.6.1 Dopady šikany

Pro oběť mohou být dopady někdy až celoživotní. Šikana poškozuje fyzické a psychické zdraví. Jedinec se snaží izolovat od ostatních i od svých nejbližších. „Ponižování lidské důstojnosti vedoucí ke ztrátě důvěry k autoritám, která je doprovázená ztrátou iluzí o celé společnosti, která nedokáže garantovat alespoň minimální ochranu před násilím slabým a bezbranným jedincům společnosti“ (Burýšková, 2010).

1.6.2 Prevence šikany

Prevenici lze chápat jako soubor zásahů s cílem úplného zamezení či snížení výskytu a dalšího šíření rizikového chování (Miovský et al., 2010). „Základem prevence šikanování a násilí na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi žáky a učiteli)“ (MŠMT, 2009, s. 8). Kolář (2001) je toho názoru, že prevence není pouze o předcházení sociálně patologického chování, ale také o řešení všech stádií šikanování. „Jde tedy o vybudování ucelené ochrany dětí a dospívajících před týráním spolužáků“ (Kolář, 2001, s. 197).

Aby mohla prevence proběhnout, je nezbytné mít určitou „metodickou výzbroj“. Odborníci si musí uvědomit, že šikanování na školách je velmi závažný a často vyskytující se problém. Pro pedagogy a jiné pracovníky zabývající se sociálně patologickými jevy je velice důležité získat odbornou kvalifikaci, která se týká prevence šikany (Kolář, 2001). „Posledním nezbytným požadavkem pro pozitivní zvrát v situaci je prosazení celkově promyšleného postupu nejen na úrovni jednotlivé školy, ale i na úrovni celého resortu školství“ (Kolář, 2001, s. 197).

Říčan a Janošová (2010) uvádí šest pilířů, které jsou nezbytné pro prevence na úrovni školy jako celku. Velice důležitá je solidarita pedagogů, kdy pedagog při zjištění šikany očekává podporu ředitele školy, kdyby došlo k pochybení ze strany rodičů či nadřízených orgánů. Největším pilířem je zde dozor a organizace, jde-li o šikanu v rámci školy. Čím více se pohybuje učitelů po škole a drží dozor, ať už na chodbách, v jídelně, v šatnách či ve třídách, tím menší je příležitost pro výskyt šikany. Vše pak doladuje školní řád. Nezbytné je vštěpování určitých základních hodnot pomocí etické výchovy. Žáci by měli být seznámeni s problematikou šikany. V neposlední řadě by měla fungovat komunikace mezi učitelem a rodiči.

1.7 Důležité kontakty

Již při výše zmíněné prevenci by se měla zdůrazňovat velice důležitá čísla. S oběťmi šikany spolupracuje linka bezpečí, kterou lze kontaktovat, jak pomocí chatu, emailu, tak i telefonicky:

1. chat.linkabezpeci.cz;
2. pomoc@linkabezpeci.cz;
3. 116 111.

Pokud se jedinec nachází na útěku, může se obrátit na linku fungující 24 hodin denně s číslem 800 111 113. Při závažnější formě šikany lze kontaktovat policii České republiky, a to na čísle 158 (Vágnerová a kol., 2009).

Poradenství není určeno jenom samotným oběťmi šikany, ale je také pro zákonné zástupce či rodinné příslušníky. „Zabývá se telefonickým odborným poradenstvím a nabízí krizovou pomoc především rodičům a prarodičům z celé České republiky v záležitostech jejich dětí” (Vágnerová a kol., 2009, s. 131). Obrátit se na tuto linku mohou rodiče v pracovních dnech na čísle 840 111 234. Jak pro oběti, tak i pro rodiče je tu linka důvěry, která poskytuje telefonickou pomoc (Vágnerová a kol., 2009).

2 Kyberšikana

S rozvojem a častějším používáním komunikačních technologií dochází k rozvoji kyberšikany. Podle Priceové a Dalglesha (2010, s. 51) „kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí“. Jiří Urban v dokumentu pro MŠMT (2012) uvádí, že „předpona kyber - značí prostředí, ve kterém se šikana odehrává, tedy kybernetický svět počítačů, internetu a mobilních telefonů“. Kyberšikana může probíhat i prostřednictvím jiných komunikačních technologií, např. pomocí pagerů. Nicméně v dnešní době jsou nejvíce využívány již více zmíněné mobilní telefony a internet (Urban, 2012).

Kyberšikana je velice jednoduše šířitelný fenomén především kvůli anonymitě, kterou kyberprostor umožňuje. Může se odehrávat kdekoli a kdykoli. Agresorovi nabízí rozmanitou škálu způsobů, jak může napadat svou oběť (Vágnerová a kol., 2009). „Výhodou“ kyberšikany je také snadné zahlazování stop (Szołkowski, Kopecký, Krejčí, 2013).

U těchto moderních komunikačních technologií dokáží strávit celé hodiny zejména mladiství, aniž by si uvědomovali rizika, která s sebou přináší jen běžné používání počítačů či telefonů. „Pro komunikační technologie totiž platí, že podobně jako všechny lidské vynálezy mohou být jak smysluplně využívány, tak nebezpečně zneužívány“ (Vágnerová a kol., 2009, s. 91). Na území České republiky není pojem kyberšikana dlouho používán. První výzkumy vztahující se k této problematice byly u nás publikovány až v letech 2009 a 2010, kdy jeden z největších výzkumů proběhl ve spolupráci s Mediaresearch a zabýval se minimalizací šikany (Rogers, 2011).

2.1 Kyberšikana a legislativa

V České republice se šikana společně s kyberšikanou nepovažují za trestný čin. V určitých případech může jednání agresora přesáhnout danou hranici a naplnit tak skutkovou podstatu některých trestných činů. (Rogers, 2011) Takovým jednáním se rozumí například vydírání,

pronásledování, falšování, ukradení identity, obtěžování a další, kdy jednotlivé činy jsou zakotveny v zákoně (Papežová, 2011).

„K tomu, aby byl pachatel postižen, musí být starší 15 let“ (Urban, 2012, s. 1). U osob mladších 15 let nedochází k trestné odpovědnosti, ale může být však nařízena ústavní výchova nebo stanoven dohled nad pachatelem. „Pokud jde o trestní sazby, je v případě šikany možný i jednočinný skutek, tzn., že jedno jednání může být kvalifikováno jako více trestných činů“ (Urban, 2012, s. 1).

Veškeré trestné činy vztahující se ke kyberšikaně jsou doloženy v příloze č. 1.

2.2 Typy kyberšikany

Stejně jako u šikany i zde rozlišujeme dva typy. Jedná se o přímou a nepřímou kyberšikanu (Parry, 2012).

Přímá kyberšikana zahrnuje veškeré úkony, které jsou prováděny samotným agresorem kyberšikany. Zahrnout sem můžeme psaní zpráv, krádeže hesel, pořízení (stahování či kradení) snímků a následné vložení na internet se záměrem ublížit (Parry, 2012).

Za nepřímou kyberšikanu lze považovat využití další osoby pro ublížení oběti. V tomto případě agresor nemusí dělat nic, pouze „zaúkoluje“ osobu další. Dalším příkladem nepřímé kyberšikany je nahlášení nevinného jedince. V tomto případě nahlášení oběti administrátorovi určité internetové stránky za vložení nevhodného příspěvku. Důsledkem takového nahlášení bude smazání příspěvku nebo dokonce zablokování uživatele a zamezení veškerých aktivit na dané internetové stránce (Černá, 2013). Tento typ kyberšikany bývá označován jako cyberbullying by proxy (Parry, 2012).

2.3 Základní prvky a prostředky kyberšikany

Základním prvkem kyberšikany jsou elektronická média, pomocí kterých se kyberšikana odehrává. Agresor opakovaně napadá své oběti mobilním telefonem, emailem, webovými stránkami, blogy a dalšími (Černá, 2013).

Mezi prostředky, které jsou využívány agresory kyberšikany podle Rogersové (2010) patří SMS zprávy, mobilní telefonáty, snímky či videa pořízené mobilním telefonem, rozesílání emailů, chatové zprávy, internetové stránky aj.

Mobilní telefon má pro agresora kyberšikany mnohostranné využití jak v podobě psaní SMS zpráv, neustálého volání, pořizování snímků či videí, tak i odcizení kontaktů či v případě ztráty (krádeže) telefonu vydávání se za osobu, jemuž mobilní telefon patří. Sociální sítě jsou v dnešní době velice dostupné, a proto není nijak složité si vytvořit falešný účet, kterým lze zkontaktovat oběť kyberšikany. Není ani výjimkou zneužití údajů, které jedinec na takový účet vloží a jsou viditelná pro kohokoliv. Email lze využít podobně jako mobilní telefon pro posílání nevhodného materiálu, který ostatní osoby obtěžuje. Chat a „instant messaging“ funguje téměř na stejném principu - na psané komunikaci. Agresor opět jedince napadá nevhodným psaním či posíláním nevhodných snímků. Co se týče veřejného skupinového chatu, agresor může veřejně zesměšňovat svou oběť. V neposlední řadě jsou zde internetové stránky, kdy agresor vytvoří blog nebo internetovou stránku o své oběti, která slouží ke znemožnění, uveřejnění údajů nebo poskytnutí nějakých služeb, se kterými oběť nesouhlasí nebo o nich vůbec neví. Velkou „zálibou“ je pak hlasování v anketách, které se týkají oběti. Mnohdy si ale ti, co hlasovali, neuvědomují, že jsou „zataženi“ do kyberšikany, a že někomu ubližují (Rogers, 2010).

2.4 Agresor kyberšikany

Jedinec, který je agresorem se vyznačuje problémovým chováním, které často souvisí se sociálně patologickými jevy. Do takového chování lze zařadit časté zameškávání školní docházky, vysoká konzumace alkoholu, nadměrné kouření tabákových výrobků či delikvence (Camfield, 2006). U kyberšikany, stejně jako u výše zmíněné šikany, není ovšem výjimkou, že agresorem se stává i jedinec s vysokým IQ, který je známý svým dobrým prospěchem. Pro ubližování ostatním využívá své dovednosti a získané poznatky (Vágnerová, 2005). Agresoři nemají rozvinutou empatii, což jim činí problém vžít se role oběti a neuvědomují si bolest šikanování (Černá, 2013). Walrave a Heirman (in Černá, 2013) uvádějí, že velký vliv má i rodičovská pozornost a láska. Když je zájem ze strany rodičů příliš malý, jedinec může pomocí počítače rozvíjet své počítačové schopnosti, které pak využívá ke kyberšikaně. „Původcem kyberšikany se tedy může stát každý, kdo má potřebné znalosti informačních a komunikačních technologií“ (Krejčí, 2011, s. 11).

Výhodou pro agresora kyberšikany je skrytí se pod přezdívkou či falešným jménem. V kyberprostoru není ani zřejmé jestli věk, pohlaví a jiné údaje jsou pravdivé. Zapojit se do kyberšikany může i pouhý přihlížejíci nebo šířitel tím, že dál rozesílá informace, materiály či je pozoruje (Szotkowski, Kopecký, Krejčí, 2013). Parry (2012) uvádí několik typů agresorů:

1. „pomstychtivý andílek“;
2. jedinec, který touží po moci nad druhými;
3. „zlé holky“;
4. neúmyslný agresor.

V prvním případě jde o jedince, který si myslí, že co činí druhým je správné a napravuje je to. Druhým typem je jedinec, který se ubližováním druhých baví, dělá to pro zábavu, aniž by si uvědomoval, jaké mohou být následky. Třetím typem jsou „zlé holky“, které ubližují ostatním především ve skupinkách. Takové skupinky se zaměřují zejména na jiná děvčata, kterým ubližují, ale ani chlapci nejsou výjimkou. Ubližování druhým jim činí potěšení. Posledním typem je tzv. neúmyslný agresor. Jedinec vše činí bezmyšlenkovitě a neuvědomuje si, co vlastně dělá (Parry, 2012).

2.5 Oběti kyberšikany

„Podle výzkumu Amandy Lenhart (2007) jsou oběťmi kyberšikany dvakrát častěji uživatelé sociálních sítí (např. Facebook, MySpace nebo Libimseti) (39 %), než lidé, kteří sociální sítě nepoužívají (22 %)“ (Krejčí, 2010, s. 13). Takoví jedinci nejsou rádi v kolektivu, a tak si nové kontakty získávají virtuálně. Nejvíce ohroženy jsou zejména dívky a jedinci, kteří zažili či stále zažívají tradiční šikanu (Szotkowski, Kopecký, Krejčí, 2013).

Olweus (in Černá, 2013) uvádí jeden typ oběti a tím je tzv. „pasivní oběť“. Jde o jedince, kteří jsou agresorovi sympatičtí tím, že pro něj představují jednoduchý cíl. Působí zranitelně, slabě, jsou neoblíbení u ostatních nebo mají problémy se začleněním do kolektivu a jsou bez vlastních názorů. Dalším typem, který uvádí Kolář (2001) jsou provokatéři, kteří svým jednáním agresora přitahují. Nejčastěji se jedná o jedince, kteří trpí nějakou poruchou chování, jako například hyperaktivita. V kolektivu nejsou příliš oblíbeni. „Pro oba typy obětí platí, že vzhledem ke svým vlastnostem bývají málo populární a kvůli tomu jsou agresory

vnímány jako slabší a snadno zranitelné“ (Černá, 2013, s. 61). Lze určit i další dva typy obětí, a to agresor, ze kterého se posléze stává oběť a jedinec, který je neopatrný a zranitelný na sociálních sítích a je „náhodně“ vybrán (Černá, 2013). „V podstatě se dá konstatovat, že oběti kyberšikany se může stát kdokoli...“ (Látal, 2014, s. 14).

2.6 Identifikace kyberšikany

Existují určité varovné signály, kterých by si měl všimnout jak pedagog, tak rodič doma. Tyto signály se velice podobají signálům tradiční šikany a projevují se zejména ve změnách chování. Prvním projevem je změna práce s technologiemi. Jedinec, který předtím běžně používal počítač, mobilní telefon aj., se najednou těchto technologií straní. Druhým znakem je, že jedinec se při obdržení SMS zprávy nebo emailu chová nejistě a obsah zpráv schovává před ostatními. Již výše bylo uvedeno, že největším signálem je změna v chování, které se může projevovat sklíčeností, nejistotou, nesoustředěností, apatickými stavy. Častým jevem jsou hádky s vrstevníky a s členy rodiny. Stejně jako u tradiční šikany zde oběť může pociťovat somatické problémy: nechutenství, nespavost, bolesti hlavy, břicha, nevolnost či střevní potíže. Oběť kyberšikany ztrácí zájem o ostatní lidi a o školu. Projevem je, že jedinec tráví svůj volný čas o samotě a jeho prospěch ve škole se zhoršuje. Není výjimkou, že u takových jedinců se projeví i jiný sociálně patologický jev - záškoláctví. Záškoláctví platí jak v případě oběti, tak i v případě agresora. Výše vyjmenované znaky jsou pouze nepřímé (Černá, 2013). Mezi přímé znaky patří veřejné úmyslné ponižování a zesměšňování jedince (Kavalír, 2009).

Varovné signály můžeme zaznamenat i u agresora. Čas, který agresor tráví na počítači, mobilním telefonu nebo jiné komunikační technologii se stupňuje. Při nefunkčnosti aparátu, který je využíván ke kyberšikaně, je agresor výrazně podrážděný. Veškerý obsah zpráv skrývá a při příchodu jiné osoby do pokoje odkládá mobilní telefon nebo vypíná počítač (Kavalír, 2009).

2.7 Řešení kyberšikany

Jedná-li se o kyberšikanu, která probíhá v budově školy, nebo její aktéři jsou žáky školy, vyvozuje kázeňské tresty právě pedagog, či jiný pedagogický pracovník (Rogers, 2010). V

první řadě by pedagog měl vše řádně vyšetřit. Zjistit, kdo je oběť a kdo je agresor nebo jestli zde nehraje roli více osob. Získání podpory ředitele nebo jiného výše postaveného pracovníka je pro pedagoga velice důležité. Když si je pedagog jistý, kdo nese jakou roli v kyberšikaně, může začít podnikat určité kroky. Prvním krokem by měla být informovanost rodičů. V případě, že se nejedná o kyberšikanu, která je prováděna žáky školy nebo na pozemcích školy, má pedagog povinnost navrhnout rodičům různé alternativy, jak by rodiče měli dále postupovat. Také by měl pedagog upozornit na to, že veškeré zprávy, které jedinec obdržel, by neměly být mazány. Tyto zprávy mohou být později použity jako důkazní materiál. Škola či samotný pedagog může požádat o pomoc ostatní školy, které se v minulosti setkaly s kyberšikanou a jejím následným řešením (Rogers, 2010).

Rodiče oběti by měli být pro jedince bezmeznou oporou. Důležité je, aby si dítě rodiče pořádně vyslechli a vyjádřili svůj zájem. Nesmí se nic bagatelizovat. Pokud se jedná o kyberšikanu, kde oba její aktéři jsou na stejné škole, je nezbytná spolupráce se školou. Rodič nesmí jednat bezmyšlenkovitě. Je možné požádat správce webových stránek, aplikací aj. o důkazní materiály. Rodič má možnost se obrátit na policii a podat trestní oznámení. Odborná pomoc je nutná, zejména pokud má oběť nějaké následky psychického či fyzického rázu. V neposlední řadě by měl rodič učinit opatření, které by dítě ochránilo od dalšího kyber napadení. Takové opatření je v podobě změny hesel, blokování nežádoucích materiálů či zamezení přístupu jedince na některé z komunikačních technologií (Hinduja, Patchin, 2015). Vanessa Rogers (2010) považuje za velice důležité přerušit jakoukoliv komunikaci s agresorem, nereagovat na něj a hlavně je důležité útok nevracet. Rodič musí svému dítěti zamezit přístup tam, kde je možnost dalšího napadení (Rogers, 2010). Stejně jako Hinduja a Patchin (2015), poukazuje Rogers (2010) na to, aby byly uschovány veškeré důkazní materiály, se kterým by se dalo dále pracovat při řešení kyberšikany.

V případě, že je obětí dospělý jedinec, uvádí Hinduja a Patchin (2013) další desatero, jak by se mělo postupovat. Opět by jedinec měl zachovat klid a neměl by se snažit takové chování oplatit, či na agresora nějak reagovat. Stejně jak je zmíněno výše, je nezbytné mít veškerou evidenci důkazů v podobě obrázků, zpráv, emailů aj. Tyto důkazy jsou velice důležité pro další postup, jak kyberšikanu řešit. V případě podezření, že agresorem je nějaký kolega z práce, je zapotřebí informovat svého nadřízeného. Při větší hrozbě, nátlaku, vydírání, by oběť měla kontaktovat policejní orgán a zde platí, že čím více důkazů, tím lépe. V kompetenci

administrátora webových stránek je, aby zamezil přístup druhé osobě, pokud její chování narušuje nebo ohrožuje jiné osoby. Proto, jestli se útok stal prostřednictvím nějaké internetové stránky, má oběť možnost nahlásit vše zřizovateli stránek a tím agresorovi zamezit přístup. Osoby, které se stanou obětmi kyberšikany, by se neměly uzavírat do sebe a měly by komunikovat. Problémy a tajemství by měly být sděleny blízké osobě. Pokud tak jedinec učiní, může se cítit podstatně lépe. Poslední a jedna z jednodušších možností, jak zamezit dalším útokům, je změnit si své kontaktní údaje (Hinduja, Patchin, 2013).

2.8 Dopady kyberšikany na jednotlivce

Díky individuální psychice každého jedince se následky kyberšikany mohou lišit (Sourander a kol., 2010). I přesto, že kyberšikana a tradiční šikana mají mnoho společného, v dopadech na jedince se podstatně liší. Dopady, které vznikají z kyberšikany, jsou mnohdy závažnější nežli z tradiční šikany. Hlavním důvodem jsou diváci. U tradiční šikany dojde k útoku, o kterém ví ve většině případů jen oběť a agresor, ale u kyberšikany může být více osob. Zveřejněná kompromitující fotka může být zhlédnutá širší veřejností, což je pro oběť více ostudné (Černá, 2013). Není výjimkou, že někteří aktéři kyberšikany trpí suicidálními myšlenkami (Camfield, 2006).

2.8.1 Dopady kyberšikany na oběť

Podle Černé (2013, s. 86-93) dopady lze dělit na:

1. „bezprostřední (krátkodobé);
2. přetrvávající;
3. dlouhodobé“.

Mezi krátkodobé dopady zahrnujeme okamžitou reakci na útok, kdy jedinec obdrží například svoji první a poslední nevyžádanou zprávu. Může pociťovat stud, který ale po krátké době odezní (Černá, 2013).

Dopady fyzické, emoční dopady nebo změny v chování řadíme do přetrvávajících dopadů (Sourander a kol., 2010). Fyzické dopady lze v tomto případě chápat jako vznik

psychosomatických potíží (Sourander a kol., 2010). „Psychosomatické potíže jsou funkční poruchou, kdy se psychické problémy (třeba i nenápadné či zdánlivě zcela skryté) projeví navenek jako tělesné nemoci. Jinak řečeno to znamená, že duševní neklid a napětí mozku se intenzivně promítá do orgánů, které s naší Duší zdánlivě nemají žádnou souvislost” (Šafránek, 2011). Mezi tyto psychosomatické problémy lze zařadit bolest hlavy, břicha, nespavost, vyrážka aj. (Šafránek, 2011). Tyto problémy se později odrážejí v jedincově koncentraci (Černá, 2013).

Nejčastějšími emočními dopady jsou strach a úzkost jako prvotní pocity oběti (Finkelhor, Mitchell, Wolak, 2000). Tyto pocity se později mohou rozvinout až v depresi. V důsledku strachu o svoje bezpečí se jedinec může stát paranoidním. Výkyvy nálad nejsou výjimkou (Černá, 2013). Whitney a Smith (in Černá, 2013) uvádí, že u jedince, který si prošel kyberšikanou, může dojít k velkým změnám v jeho chování. Jak bylo zmíněno výše, může dojít ke vzniku sociálně patologických jevů, v podobě užívání návykových látek, záškoláctví aj.

V případě, že kyberšikana byla ukončena a jedinec se s tím nadále nemůže vyrovnat, jedná se o dlouhodobé dopady. Oběť se dostává „do začarovaného kruhu, který má tendenci přetrvávat i po skončení kyberšikany” (Černá, 2013, s. 91). V důsledku útoků, které mohly přijít ze stran kamarádů, jedinec přetrhává osobní kontakty a uzavírá se do sebe. Vše se také odráží v jeho sebevědomí, kdy následkem kyberšikany je velice nízké až téměř žádné sebevědomí (Černá, 2013).

Všechna členění dopadů kyberšikany mají však jedno společné, a to, že nejčastějším pocitem u oběti je pocit bezmocnosti (Černá, 2013).

2.8.2 Dopady kyberšikany na agresora

Stejně tak jako u oběti i u agresora nalezneme dopady na úrovni fyzické, emoční i v chování. Vyskytují se u nich také psychosomatické potíže, problémy spojené s navozování vztahů, špatná koncentrace, záškoláctví a s tím spojený zhoršený prospěch ve škole (Sourander a kol. in Černá, 2013). Může dojít k posílení delikventního chování u agresora nebo naopak k probuzení takového chování (Ybarra, Mitchell, 2004). „Je tedy možné, že kyberšikana ve

svém důsledku pomáhá upevňovat některé negativní způsoby chování, a to především tehdy, pokud jí není efektivně zabráněno” (Černá, 2013, s. 93).

2.9 Statistiky kyberšikany týkající se dětí a mladistvých

Uvedené statistiky poukazují na to, jak kyberšikana každým rokem graduje, a jak mnoho jedinců o takto vážné problematice skoro nic neví.

V roce 2010 byl zveřejněn výzkum zaměřený na celou Českou republiku, který byl uskutečněn v roce 2009 v rámci projektu Minimalizace šikany a týkal se osob ve věku 8-15 let. V boji proti šikaně tento program pomáhá školám již 11 let. Výsledky tohoto výzkumu ukázaly na to, že až 10 % dětí v posledním půl roce bylo obětmi kyberšikany. Mezi nejčastěji používanou komunikační technologií k atakování své oběti využíval agresor mobilní telefon. Pomocí telefonu napadalo svou oběť 68 % agresorů, a to nepravdivými, či nějak urážlivými SMS zprávami. Druhým nejčastějším prostředkem, který měl uplatnění u 30 % agresorů, byl chat. Své zastoupení s 29 % měla emailová komunikace, kterou útočník využíval ke své činnosti. V roce, kdy se výzkum uskutečnil, nejmenší počet útoků vzešel pomocí komunitních sítí (14 %), jako je například Facebook aj. Už tehdy ve výsledné zprávě bylo zmíněno, že se dá očekávat navýšení využitelnosti sociálních sítí k atakování oběti, a to díky jejich rychlému rozvoji (Vágnerová, 2010).

Nebylo ani zapomenuto na zjištění, kolik jedinců bylo v té době seznámeno s pojmem kyberšikana, kolik jich bylo svědky nebo aktéry samotné kyberšikany a jaké byli jejich postoje k této problematice. Z celkového počtu 1004 dotazovaných poměrně málo procent osob (18 %) poukazuje na to, že se o pojmu kyberšikana dozvěděli prostřednictvím školy. Jen 39 % dětí bylo s tímto fenoménem seznámeno a dokázaly by samy říct, o co vlastně jde. Byli i tací jedinci (15 %), kteří o pojmu někdy slyšeli, ale nebyli si jisti, co to přesně znamená. Poměrně velké procento (44 %) zastupovaly děti, které o tomto pojmu nikdy předtím neslyšely (Vágnerová, 2010).

Výzkum dále řešil „Komu se děti s kyberšikanou svěřují“ (Vágnerová, 2013). Největší zastoupení měli kamarádi oběti (40 %), ale relativně dost procent respondentů (37 %) uvedlo, že se nikomu nesvěřuje a nechávají si to jako tajemství. Za rodiči by s tímto problémem šlo 31 % dětí a pouze 8 % dětí by požádalo o pomoc svého učitele (Vágnerová, 2010).

Předposlední otázkou, kterou se tento výzkum zabýval, bylo řešení kyberšikany. Zjištěno bylo, že 37 % dětí svého agresora ignoruje a usiluje o zamezení dalšímu kontaktu, 34 % se snaží s agresorem nějakým způsobem domluvit, 26 % poprosí při řešení kyberšikany své rodiče, 24 % dětí útoky vrací a v 10 % se do řešení kyberšikany zapojuje škola (Vágnerová, 2010).

Poslední otázkou bylo, zda jedinci věděli nebo dokonce slyšeli o přidech, kdy se v roli oběti objevuje učitel. Více než polovina dětí na tuto otázku odpověděla, že o tomto případě slyšela, 6 % uvedlo, že se stal obětí učitel z jejich školy, 7 % tuto situaci znalo z jiné školy a 32 % dětí bylo seznámeno s těmito kauzami prostřednictvím médií. Konečný „výsledek výzkumu potvrzoval, že kyberšikana souvisí s klimatem třídy“ (Vágnerová, 2010).

V roce 2013 svůj výzkum přineslo také Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci ve spolupráci se společností Seznam. Na základě tohoto výzkumu se mimo jiné podařilo zjistit, jak agresor napadá své oběti. Nejčastěji šlo o verbální útok (33,44 %). Dalšími praktikami bylo pronikání na účet oběti (32,58 %), nežádoucí prozvánění (24,08 %), vyhrožování a zastrašování jedince (17,38 %), zesměšňování osoby pomocí nežádoucí fotografie (10,85 %), kradení identity, vydávání se za svou oběť (10,09 %), vydírání (7,33 %), zesměšňování osoby pomocí videozáznamu (5,58 %) a zesměšňování pomocí audiozáznamu (3,69 %) (Kopecký, Kožíšek, 2013).

V roce 2014 byl realizován výzkum zabývající se chováním, které vykazují děti nacházející se v kyberprostoru. Jednalo se téměř o tentýž výzkum jako v roce 2013 a opět ho realizoval Kopecký a Kožíšek ve spolupráci se společnostmi Seznam a Google. Tento výzkum byl pro děti ve věku od 11 do 17 let. Zúčastnilo se jej 28 232 dětí. „V rámci výzkumu bylo sledováno 9 následujících forem útoku spadajících do oblasti kyberšikany“ (Kopecký, Kožíšek, 2014, s. 5).

Podle Kopeckého a Kožíška (2014, s. 5) mezi tyto formy útoku byly řazeny:

1. „verbální útoky;
2. vydírání;
3. obtěžování prozváněním;

4. ztrapňování šířením videa;
5. vyhrožování a zastrašování;
6. ztrapňování šířením audia;
7. krádež identity;
8. průnik na účet;
9. ztrapňování šířením fotografie“.

Tento výzkum zjistil, že až 50,90 % dětí se setkala s kyberšikanou. Oproti loňskému roku (2013) se čísla zvedla téměř o 1 %. Ke snížení útoků došlo pouze u zesměšňování druhé osoby pomocí audiozáznamu (Kopecký, Kožíšek, 2014).

3 Prevence kyberšikany

3.1 Prevence všeobecně

„Prevence brání vzniku nežádoucích jevů, ale také pomáhá odhalovat ty, které již probíhají. Prevence a boj proti (kyber)šikaně jsou proto nejen důležité, ale přímo nutné“ (Mašková, Lukášová, Pacák, Brandejsová, 2012, s. 19).

I přesto, že existuje mnoho preventivních programů, které realizují jak státní instituce, tak soukromé subjekty, je prevence často podceňována (Kopecký, Szotkowski, Krejčí, 2012). „Na národní úrovni prevence v oblasti bezpečného chování na internetu spadá do oblasti prevence kriminality (koordinované Ministerstvem vnitra ČR) a do oblasti prevence rizikového chování (koordinované Ministerstvem školství ČR)“ (Kopecký, Szotkowski, Krejčí, 2012, s. 44).

Ideálním v prevenci je kombinace přímé edukace, která je zaměřena na ohroženou cílovou skupinu a jedince pracující s těmito osobami, s médií. Velice důležitá je přímá terénní edukace, kdy se preventisté snaží informovat veřejnost o sociálně patologickém chování, tedy o kyberšikaně. Preventivně může působit i vytváření různých možností, jak jedinci mohou trávit svůj volný čas. „Neméně důležitou formou preventivních aktivit představuje rovněž prevence realizovaná předkládáním pozitivních vzorů chování u rodičů, učitelů a vrstevníků“ (Kopecký, Szotkowski, Krejčí, 2012, s. 45). Tato forma by měla být zahrnuta ve výchově každého dítěte. Při tvorbě nových postupů nebo při řešení kyberšikany často dochází ke spolupráci s Policií ČR zejména s těmi pracovníky, kteří si prošli výcvikem zaměřeným na tuto problematiku. V oblasti prevence se nejčastěji pracuje s kazuistikami, kdy se pomocí nich vytvářejí statistiky určující to, jací jedinci jsou nejčastěji oběťmi, a jak je agresor napadá (Kopecký, Szotkowski, Krejčí, 2012).

Jak je uvedeno výše, prevence neznamena pouhé předcházení sociálně patologického chování, ale prevence se týká i takových jedinců, kteří si kyberšikanou procházejí nebo již prošli. Takto zaměřená prevence je zejména prostřednictvím odborné pomoci, jako je například psychologická péče, kdy je snaha zařadit jedince do „normálního života“ (Černá, 2013). Proto je velice důležitá spolupráce s odborníky (Mašková a kol., 2012).

V ostatních sociálně patologických jevech lze v prevenci aplikovat metodu „strašení“. Tato metoda se ve spojení s informačními a komunikačními technologiemi nedá využít zejména proto, že v dnešní době je internet aj. nedílnou součástí života každého jedince. Tyto technologie nepřinášejí jen to špatné, ale nalezneme v nich i určitá pozitiva, bez kterých se v moderní době nedá již fungovat (Kopecký, 2011). Tudíž „je třeba oddělit metodu prezentace případů s rizikovým chováním na internetu. Ty totiž zastupují zcela jinou formu prevence – prevenci prožitkovou, ve které účastník edukace/intervence prožívá příběh, který jej učí, jak se zachovat, na co si dávat pozor, co nikdy nedělat, na koho se obrátit“ (Kopecký, 2011).

Někteří preventisté se stále dopouštějí chyb tím, že se snaží jedince strašit těmito výroky:

1. „Internet je zlo.
2. Facebook je zlo.
3. Internet je plný sexuálních útočníků (pedofilů).
4. Na internetu nejsi nikdy v bezpečí.
5. Na internetu tě neustále někdo pozoruje a sleduje.
6. Internet je droga“ (Kopecký, 2011).

Takové výroky mohou jedince demotivovat, a tím tak ztratit zájem v další informace týkající se kyberprostoru a kyberšikany (Kopecký, 2011).

3.2 Jak se chovat v kyberprostoru

Spousta odborníků jsou toho názoru, že je zbytečné omezovat se v používání komunikačních technologiích, ale že je velice důležité naučit se určité pravidla chování ve virtuálním světě (Vágnerová a kol., 2009).

Podle Vágnerové a kol. (2009, s. 99 - 101) mezi tyto pravidla patří:

- „diskrétnost a anonymita;
- odstup;
- zastrasování a šikana;
- opatrnost;

- závislost;
- kontrola a prevence“.

V prvním bodě jde o to, aby jedinec nesděloval nikomu neznámému své osobní údaje a vyvaroval se posílání svých fotek, videí či jiných materiálů jiným osobám. V obou případech hrozí zneužití. Tímto se dostáváme k odstupu, který je velice důležitý. Jedinec musí brát v potaz, že osoba, s níž je v kontaktu, nemusí být ta, za kterou ji považuje. V kyberprostoru si agresor nejčastěji vytváří falešný profil. Třetí bod je tím nejdůležitějším, kdy se jedná o informovanost společnosti o této problematice. Každý jedinec by měl být informován o tom, jak mohou být komunikační technologie zneužity (Vágnerová a kol., 2009). Velice dobré je využití médií, jak je výše uvedeno (Kopecký, Szotkowski, Krejčí, 2012). „Příkladem dobrých kampaní zaměřených na prevenci (v oblasti dopravy a mediální výchovy) představují např. kampaně *Nemyslíš, zaplatíš*, případně kampaň *Vaše dítě, vaše televize, vaše zodpovědnost*. Kampaň *Nemyslíš, zaplatíš* dosáhla velice pozitivních výsledků, které poukázaly na to, jaký mají vliv média na jedince (Kopecký, 2011). Opatrností se zde rozumí neotvírání korespondence, která se zdá být podezřelá nebo odesílatel je pro nás neznámý. V mnoha případech se jedná o rozesílaný vir, který pak napadá počítač a jiná zařízení. Může tím opět dojít k zneužití materiálů (Vágnerová a kol., 2009). „Virtuální svět dokáže člověka vtáhnout do děje tak, že je ochoten obětovat mu téměř vše“ (Vágnerová a kol., 2009, s. 101). Tento bod je velice úzce spjat s přechozími. Jedinec se musí vyvarovat bližší komunikace s osobou neznámou a být si vědom toho, jaká rizika přináší kyberprostor. V neposlední řadě jde o předcházení kyberšikany a také o její následnou nápravu. V tomto případě jedinec může využít různých programů, jejichž úkolem je blokování nežádoucích stránek, reklam, materiálů, emailů apod.

Vágnerová a kol. (2009) uvádějí tři nejzákladnější pravidla, podle kterých by se měl řídit každý jedinec pracující s informačními a komunikačními technologiemi:

1. „STOP;
2. BLOCK;
3. TALK“.

Zamezit komunikaci s agresorem, následně jej zablokovat a říci o svém problému někomu dalšímu (Vágnerová a kol., 2009).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 Praktická část

4.1 Charakteristika výzkumu

V této bakalářské práci je pomocí případové studie zkoumána problematika týkající se kyberšikany, která může ohrožovat i dospělého jedince. Bude zde nastíněn případ dospělé osoby, která si dennodenně prochází kyberšikanou.

Bakalářská práce poukazuje na to, jak kyberšikana dokáže ovlivnit samotný život oběti a její vztah s okolím. Kvůli tomuto fenoménu jedinec zažívá mnoho těžkých situací, kdy je neustále psychicky atakován ze strany agresora. Nedílnou součástí toho všeho je bezmoc, která sužuje každého jedince, jenž se vyskytne v takové téměř bezvýchodné situaci.

4.2 Výzkumný problém a hlavní výzkumná otázka

Výzkumným tématem je dospělý jedinec, který je po dobu tří let obětí kyberšikany, a jehož případ stále není vyřešen. Hlavní výzkumnou otázkou je, jaké pocity zažívá jedinec, jenž se vyskytl v pozici oběti kyberšikany a zda jsou nějaké dopady, které vznikly a ovlivňují jeho život.

4.3 Cíl výzkumu

Případová studie se snaží pochopit a interpretovat, jak se cítí jedinec, který je obětí kyberšikany. Záměrem je poukázat na to, že jde o poměrně zdlouhavý proces, jenž nemusí být vždy vyřešen. Dále je snahou upozornit na následné dopady kyberšikany na oběť, a to v oblasti sociální a psychické. Záměrem případové studie není zobecnit rysy, které provází kyberšikanu, ale spíše ilustrovat, jak je těžké se s kyberšikanou vyrovnat i v dospělosti.

4.4 Metodologie

Pro zachycení co nejvíce poznatků o této problematice je zvolen kvalitativní výzkum. Tato práce se snaží o co nejdetailnější rozpracování případu kyberšikany, a proto je použita případová studie. Informace byly zjištěny pomocí hloubkového rozhovoru, kdy byl zvolen typ polostrukturovaného rozhovoru.

4.4.1 Kvalitativní výzkum

Metodolog Creswell (in Hendl, 2008, s. 48) uvádí, že „kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“. Strauss a Corbinová (1999, s. 10) definují kvalitativní výzkum jako „jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace.“ Sběr dat je poměrně zdlouhavý, musí být získáno takové množství informací, se kterými se může pracovat a dají se z nich vytvářet přesné a jednoznačné závěry (Hendl, 2008). „Práce kvalitativního výzkumníka je přirovnávána k činnosti detektiva“ (Hendl, 2008, s. 48).

Kvalitativní výzkum „vychází z fenomenologie, entometodologie, symbolického interakcionalismu (interpretativní paradigma), opírá se o indukci (pozorování – zjištění pravidelností – závěry – teorie). Je to nenumerné šetření a interpretace“ (Sebera, 2012).

Na začátku jsou určitá teoretická tvrzení, která jsou postupně díky precizní analýze převáděna do hypotéz. Tyto hypotézy musejí být ověřeny (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007).

Kvalitativní výzkum tvoří tři hlavní složky:

1. „údaje;
2. analytické nebo interpretační postupy;
3. písemné a ústní výzkumné zprávy“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 12).

Kvalitativní výzkum má své výhody i nevýhody, na které Hendl (2008) poukazuje ve své publikaci. Za výhody považuje například důkladný popis zkoumané osoby, bádání v prostředí, které je přirozené pro zkoumaný jev, situaci či člověka, umožňuje vyvozovat závěry, teorie aj. Do nevýhod kvalitativního výzkumu Hendl (2008) řadí ovlivnitelnost výsledků výzkumníkem, který se může nechat ovlivnit svými pocity. Dále jde o časově zdlouhavý proces a náročné testování hypotéz a teorií.

4.4.2 Metoda sběru dat

Jak je výše zmíněno, pro tuto případovou studii byla zvolena metoda rozhovoru. V kvalitativním výzkumu je tato metoda jednou z nejpoužívanější metodou. Hloubkový rozhovor lze definovat „jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu z pravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek“ (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 159). Díky otevřeným otázkám má výzkumník širší pole působnosti a nemusí se držet jen předem připravených otázek, jak tomu je například u dotazníku (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007). Jedním z hlavních principů kvalitativního výzkumu je zachytit odpovědi tak, jak je respondent myslí, což lze díky hloubkovému rozhovoru. Výzkumník tak zachytí respondentovy odpovědi v jejich přirozené podobě (Patton, 2002).

Podle Švaříčka, Šedové a kol. (2007, s. 160) hloubkový rozhovor lze rozdělit na dva základní typy:

1. „polostrukturovaný rozhovor;
2. nestrukturovaný rozhovor neboli narativní rozhovor“.

V této případové studii je zvolen polostrukturovaný rozhovor, který „se vyznačuje tím, že má připraven soubor témat/otázek, který bude jeho předmětem, aniž by bylo předem striktně stanoveno jejich pořadí. Mnohdy může tazatel formulace pokládaných otázek modifikovat, nezbytné ale je, aby byly probrány všechny“ (Reichel, 2009, s. 111). Osoba vedoucí rozhovor může pokládat i doplňující otázky, které se týkají daného tématu. Tento typ rozhovoru je v kvalitativním výzkumu značně využíván. Připouští tazajícímu volnější konverzaci s respondentem, ale na druhou stranu určitý systém polostrukturovaného rozhovoru umožňuje snadnější uspořádání získaných dat (Reichel, 2009).

Otázky použité v rámci výzkumu jsou uvedeny níže:

1. Jaký byl tvůj život před tím, než ses poprvé setkala s kyberšikanou (stalkingem)?
2. Kdy a jak na Tebe agresor poprvé zaútočil?
3. Jaká byla tvoje reakce na první útok?
4. Brala jsi to vážně nebo jako žert?

5. Kdy přišel další útok?
6. Měla si na někoho podezření?
7. Jak často se útoky opakovaly?
8. Jakou formu útoky zvolil agresor?
9. Jakým způsobem to zasáhlo tvoje okolí?
10. Svěřila ses někomu nebo jsi vyhledala pomoc?
11. Nastala nějaká situace, kdy ses vážně bála o svůj život?
12. Útočí na Tebe agresor v určitých pravidelných intervalech?
13. Máš pocit, že je to někdo z tvého okolí?
14. Jaké si učinila opatření proti jeho útokům?
15. Kdy naposledy tě agresor kontaktoval a jak?
16. Vyber jednu situaci, kterou si za ta léta vybavuješ nejvíce, a která ti nejvíce ublížila.
17. Je rozdíl mezi tím, jak se cítíš nyní, a jak ses cítila na začátku, když na Tebe agresor poprvé zaútočil?
18. V čem Ty osobně shledáváš kyberšikanu za tak zákeřnou?
19. Uvědomila si Policii České republiky? Jak se k tomu postavili?
20. Jaké kroky chceš podniknout, abys zamezila dalším útokům agresora?
21. Jaký názor máš na komunikační a informační technologie po tom, co se ti ve Tvém životě odehrává?
22. Je možné, že díky tomu, co se ti v životě odehrává, jsi změnila přístup k lidem?
23. Jak budeš vychovávat své dítě ve vztahu k informačním a komunikačním technologiím?
24. Jaký názor máš na prevenci a preventivní programy v České republice, a kdy si byla poprvé seznámena s nějakým preventivním programem vztahující se ke kyberšikaně?

4.4.3 Případová studie

„V případové studii jde o detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů“ (Hendl, 2008, s. 102). Hendl (2008) uvádí 5 typů případových studií, kdy pro účely tohoto výzkumu jsme zvolili osobní případovou studii.

Švaříček, Šed'ová a kol. (2007) tvrdí, že základem případové studie jsou skutečná data, která se vztahují k předmětu zkoumání. Na různá stanoviska je nahlíženo jako na součást nějakého

celku, nikoli jako na samostatnou jednotku. Proto, aby případová studie byla dobře zpracována, je zapotřebí velkého množství času (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007). Podle Švaříčka, Šedové a kol. (2007, s. 98) je velice důležité, že „badatel usiluje o komplexní porozumění případu v jeho přirozeném prostředí“ a cílem je, aby veškeré působení mezi případem a prostředím bylo interpretováno.

Hendl (2008, s. 111-112) uvádí 6 kroků, ze kterých se skládá případová studie, a které na sebe navazují:

1. „určení výzkumné otázky;
2. výběr případu, určení metod sběru a analýzy dat;
3. příprava sběru dat;
4. sběr dat;
5. analýza a interpretace dat;
6. příprava zprávy“.

4.4.4 Analýza dat

Informace získány polostrukturovaným rozhovorem byly doslovně přepsány. Využito bylo doslovné transkripce, kdy se jedná o převod „mluveného projevu z interview nebo ze skupinové diskuze do písemné podoby“ (Hendl, 2008, s. 208).

Poté pomocí kategoriálního systému bylo z přepsaného rozhovoru vybráno jen to nezbytné k našemu výzkumu. Na základě toho došlo k redukci dat (Hendl, 2008). Z takto získaných informací byla následně vytvořena případová studie.

4.5 Etické otázky

„Prakticky v rámci každého výzkumu je třeba řešit určité etické otázky“ (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 43). Existují jisté zásady, kterými by se měl řídit každý výzkumník. Hendl (2008) na takové zásady poukazuje:

1. Tazatel musí od respondenta získat souhlas, který ho opravňuje k tvorbě výzkumu.
2. Pokud výzkumník pracuje s nezletilou osobou, je také zapotřebí sehnat informovaný souhlas, který může vystavit zákonný zástupce.

3. Aktivní či pasivní souhlas. Aktivní souhlas je v podobě podepsaného dokumentu, ve kterém je uvedeno, že si je jedinec jistý účastí při výzkumu. Pasivní souhlas nevyžaduje písemnou podobu.
4. Tazatel by neměl zatajovat informace ohledně výzkumu. Pokud tomu tak je, měl by na konci výzkumu respondenty seznámit s takovými událostmi.
5. Respondenti mají právo se nezúčastnit výzkumu nebo z něj kdykoliv odstoupit.
6. Nejzákladnější zásadou je anonymita, kdy identita účastníka nesmí být zveřejněna.

Švaříček, Šedřová a kol. (2007, s. 45) uvádí zcela stejné zásady, které jsou pouze ve třech bodech:

1. „důvěrnost
2. poučený souhlas
3. zpřístupnění práce účastníkům výzkumu“.

4.6 Respondent

Respondent byl vybrán na základě tématu bakalářské práce. Jedná se o slečnu, která je již třetím rokem obětí kyberšikany. Je jí 23 let a je studentkou vysoké školy v Olomouci. Pochází z jedné z obcí ve Zlínském kraji, kde se znají téměř všichni. Žije v úplně harmonické rodině a má tři starší nevlastní sourozence, se kterými udržuje kontakt. Zapojuje se do různých akcí, které jsou organizovány její obcí, krajem, školou a sama se věnuje činnostem, které slouží především dětem a mladistvým.

Výzkumník zná respondentku ze společných přednášek a seminářů, které jsou na vysoké škole. Respondentka byla kontaktována pomocí mobilního telefonu a byla seznámena s návrhem na případovou studii. Také byla obeznámena s tím, že je to zcela dobrovolné a v případě, že bude souhlasit, bude uchována v anonymitě. Většina údajů v této případové studii je pozměněna. V průběhu výzkumu se dbalo na soukromí respondentky a na soukromí osob, které jsou uvedeny v případové studii. Pro tuto studii byl od respondentky obdržen pasivní souhlas a byla a je si vědoma, že její odpovědi byly zpracovány do tohoto výzkumu. Před prezentováním této bakalářské práce respondentka viděla celou případovou studii.

Rozhovor s respondentkou trval zhruba 90 minut a probíhal v neutrálním prostředí, v kavárně. Veškeré odpovědi byly nahrávány na mobilní telefon. Přepis všech respondentčinych odpovědí v plném znění trval 2 a půl hodiny.

4.7 Případová studie

Pro zachování úplné anonymity budeme respondentku nazývat Monikou. Případová studie je rozčleněna na 6 období jejího života, kdy se postupuje lineárně od osobního života před kyberšikanou až po vlastní názor respondentky, který se vztahuje k celé problematice.

Osobní život před kyberšikanou

Než začaly Moničiny problémy spojené s kyberšikanou, vedla poměrně normální život jako každý jiný člověk. Žila se svými rodiči v rodinném domě, navštěvovala vysokou školu, vedla zájmové kroužky, měla spoustu kamarádů a hlavně chuť si užívat života naplno, aniž by se musela rozhlížet kolem sebe, jestli ji někdo nepozoruje.

Je pravdou, že její život, který byl, jak už je výše zmíněno poměrně normální, narušovaly potíže s příjmem potravy - anorexií. Tento problém se u ní projevil na střední škole v pubertě a byl důsledkem toho, že si nepřipadala hezká. Při vstupu na vysokou školu báňskou se její stravovací návyky vrátily téměř k normálnímu, a tak se zdálo, že to nejhorší má za sebou. Šlo o pohodovou šťastnou slečnu, která si v té době našla přítele.

Studium na vysoké škole báňské po roce ukončila a přihlásila se na vysokou školu v Olomouci, kde je nyní studentkou 3. ročníku bakalářského studia. I přesto, že již anorexií netrpí, její stravovací návyky se mění v souvislosti se stresem, který ji provází. Není nic výjimečného, když jednou za čas nemá chuť k jídlu.

První útok a snaha řešit vzniklý problém

Po ukončení studia na vysoké škole báňské se poprvé agresor „ozval“. Nejdříve se všechno jevilo jako žert, ale po delší době už Monice do smíchu nebylo. Hned při první otázce, jestli si pamatuje, kdy na ni agresor poprvé zaútočil, se Monika usmívá a říká:

„Na svůj první útok si pamatuji jako by to bylo dnes. Bylo úterý 13. 8. 2013 a jednalo se o zprávu týkající se mého tehdejšího přítele. Do teď mám zprávu v počítači. Chceš ji vidět?“

V tomto případě by každého její reakce v podobě úsměvu zarazila. Monika vše hned vysvětlila tím, že jí přijde vtipné, jak si věci týkající se kyberšikany pamatuje do sebemenšího detailu. Je dokonce schopná říci i přesné znění některých zpráv, které během tří let obdržela.

Po této zprávě ta zásadní změna v jejím životě ještě nepřišla. Myslela si, že jde o nějaký žert a domnívala se, že ta osoba, která ji prostřednictvím sociální sítě Facebook napsala, doopravdy existuje. Jednalo se o slečnu s běžným jménem a příjmením, která podle profilu pocházela ze stejné obce.

„Nikdy by mě nenapadlo, že ta osoba, která mi napsala, neexistuje.“

Přestože si říkala, že si z ní někdo udělal legraci, snažila se od svých kamarádů zjistit, o koho jde a proč jí takové věci napsal. Nejvíce ji zarazilo to, že zpráva byla o člověku, kterému věřila a se kterým v té době trávila hodně času. Nehledě na to, že šlo o poměrně důvěrnou zprávu. Během následujícího půl roku se jí agresor neozval, ale začal psát jejímu příteli. Tyto zprávy se vztahovaly právě k její osobě, kdy agresor psal pod jejím jménem nebo o ní, prostřednictvím internetové SMS brány. Jejímu tehdejšímu příteli tyto SMS zprávy docházely poměrně často. Vždy se jednalo o ty samé věci. O věci které dělaly z Moniky tu špatnou. Útočník využíval lživých tvrzení, kterými se snažil ovlivňovat úsudek jejího přítele.

„Bylo zřejmé, že se nás „To“ snažilo rozdělit. Omlouvám se, že agresora označuji slovem „To“, ale upřímně ten, kdo tohle dělá, není člověk.“

Pokaždé, když šla s někým ven, její přítel díky agresorovým zprávám ihned věděl, kde se nachází a s kým. V případě, že byla venku někde s osobou opačného pohlaví, bylo všechno přibarvené. Díky těmto zprávám se začal vztah rozpadat a důvěra, která v něm dříve byla, se začala měnit v podezřívavost, která způsobovala časté hádky. V té době začala podezírat přítele. Napadlo ji, jestli si ji náhodou nehlídá a nechce si ji takto jen pojistit. Nedůvěřivý byl postupem času i její přítel, který začal zprávám věřit.

Zintenzivnění útoku

Po půl roce, když se s přítelem rozešli, začaly Monice chodit další zprávy. Do té doby byl atakován pouze Moničin přítel. Agresor si vytvářel falešné Facebookové profily, kdy vystupoval buď pod respondentčíným jménem, nebo použil zcela vymyšlená jména. Na první zprávy se snažila Monika reagovat. Odepisovala agresorovi a snažila se komunikovat. Dotyčného se snažila „shazovat“, ale marně. Nikdy ho nezajímalo to, co mu ona napíše, a tak dále útočil. Postupem času, kdy jí zprávy začaly chodit i na mobilní telefon, začala Monika intenzivněji přemýšlet, kdo by to mohl dělat a kdo všechno má její telefonní číslo.

„Nejprve jsem na nikoho podezření neměla, ale později jsem začala přemýšlet nad lidmi, kteří se pohybovali kolem mého bývalého přítele, protože i o nich agresor dost často psal. Jasně bylo, že ten, kdo takhle píše, zná moc dobře lidi kolem nás.“

Asi za půl roku od začátku kyberšikany přišla změna. Agresor už nepsal jen Monice a jejímu tehdy už bývalému příteli, ale také jejím kamarádům. Opět pod jménem samotné Moniky. I přesto, že si její kamarádi měnili telefonní čísla, agresor si vždy našel cestu, jak je zkontaktovat. V té stejné době, co „šikanátor“ začal pomocí internetové SMS brány napadat její kamarády, začaly SMS zprávy chodit i Monice. Opět se jednalo o zprávy, které se týkaly její osoby a tehdy agresor zmiňoval i její kamarády.

„Nejen že o mně psal, jak jsem tlustá, vyžraná, hrozná aj., ale už dokonce začal tvrdit, že moji kamarádi nejsou vlastně moji kamarádi, že se za ně vydávají.“

Na základě zpráv, které jí chodily na mobil, si i ona změnila své telefonní číslo. Díky tomu ji agresor přestal atakovat prostřednictvím SMS zpráv, ale jeho útoky stále pokračovaly přes

Facebook. Monika nevěděla, jak to dál řešit. Různá opatření v podobě změn hesel a zablokování již provedla, ale agresor si vždy našel způsob, jak ji mohl kontaktovat. Obrátila se s prosou o pomoc na své nejbližší přátelé, kteří se to snažili vyřešit, ale marně. Každý se pokoušel vystopovat agresora, ale bohužel to nikdy k ničemu nevedlo. Po půl roce v souvislosti se změnou telefonního čísla musela o všem říci rodičům, kteří se také snažili pomoc, ale opět bez výsledku. Rodiče chtěli Monice zamezit přístup na informační a komunikační technologie, ale sami po určité době pochopili, že by to nikam nevedlo. Měli v plánu jít na policii a řešit to tam, ale to se nelíbilo Monice. Neuvědomovala si, nebo tomu všemu nepřipouštěla tak velikou důležitost, že už se jedná o něco vážného, a tak to s policií nechtěla prozatím řešit.

„Nejhorší na tom celém bylo to, jak to říci rodičům. Neměla jsem v plánu jim o tom říkat, abych jim neublížila, ale při změně čísla to jinak nešlo... Viděla jsem, jak jsou z toho špatní, a přišlo mi, že se z toho i viní, že mě nedokázali ochránit. Takovou reakci by měl asi každý rodič, ale oni rozhodně za nic nemůžou...”

Agresorovo atakování pokračovalo dál. Monika začala být zoufalá a také si začala uvědomovat závažnost situace. Všichni kamarádi se od ní začali odvracet, dokonce i ti nejlepší. Útočník věděl vždy tolik informací, že kamarádi začali pochybovat o Monice a jejím tvrzením, že za tím vším stojí někdo jiný.

Zásah policie

Po roce a čtvrt od prvního útoku k ní domů dorazila policie, kdy se Monika dozvěděla, že na ni bylo podané trestní oznámení. Udání bylo ze strany jejího kamaráda, kterému zprávy chodily pod Moničiným jménem. Monika si byla vědoma, že ani jemu nebylo příjemné věčné atakování ze strany agresora. Na druhou stranu nechápala, proč jí nevěřil již při jejich předchozích rozhovorech a bez jejího vědomí podal trestní oznámení na její osobu. Jednalo se o dlouholetého kamaráda, který ji velice dobře znal. Zprávy, které mu chodily, mu narušovaly vztah s jeho přítelkyní. Monika v tom celém „hrála“ roli rozvraceče vztahů, kdy jedinec byl neustále atakován milostnými zprávami, které nakonec začaly docházet právě i jeho přítelkyni.

„Když přišla policie k nám domů, nacházela jsem se v Olomouci, ve městě, kde studuji. Volal mi tatka s tím, že na mou osobu je podané trestní oznámení, a že se musím dostavit na policii. Byla jsem velice překvapená a vyděšená, protože jsem v té době nevěděla, kdo na mě trestní oznámení podal a proč. Když jsem se dostavila na policii, vše mi bylo sděleno. V souvislosti s tím jsem podala trestní oznámení na neznámého pachatele já, kdy jsem se snažila o to, aby se začali zajímat o můj problém. Policie udělala zápis, ale bylo mi řečeno, že s tím moc udělat nemohou, když nevím, o jakého pachatele jde.“

I přesto byla Monika s policií v kontaktu a veškeré materiály, které ji chodily od agresora, ukládala a vždy předala právě jim. Během toho roku a čtvrt vytvořila až 40 složek, ve kterých si uchovává důkazní materiály. Při tvorbě těchto složek ji kontaktoval agresor s otázkou:

„Jsi si jistá, že ti tohle pomůže?“

Z toho lze usoudit, že se jí agresor dostal do počítače. Ovšem bližší důkazy nemá, a tak ji policie řekla, že je to bezpředmětné. Po dvou letech se útoky zintenzivnily, což Moniku přestalo bavit a začala to více řešit.

„V té době nebyl pro agresora problém vytvořit si 10 až 20 profilů denně a pomocí nich mi znepříjemňovat život.“

Tyto falešné profily si agresor vytvářel na sociální síti Facebook, kdy pomocí falešných identit respondentku napadal. Po neúspěšných řešeních bylo využito nabídnuté pomoci kamarádky, jejíž otec pracoval u policie České republiky. Opět Monice bylo sděleno, aby veškeré důkazy zkompletovala a odnesla na policii. Celá situace ji dohnala až k tomu, že sama začala pátrat po dotyčném, který jí takto ubližuje. Pomocí internetových rad dokázala vypátrat agresorovu IP adresu¹, ze které ji vždy kontaktoval. S pocitem, že našla něco, co rozhýbe její případ a konečně bude pachatel odhalen, předala IP adresu na policii. K jejímu překvapení byla reakce policisty, který jí sdělil, že již IP adresu agresora mají, a to díky tomu, že napsal Moničině nadřízené do práce. Policie při získávání nových důkazů zašla k Monice do práce, kde se setkali s Moničinou nadřízenou. Ta jim sdělila, že na Moniku přišlo udání. Jednalo se o

¹ „IP adresa je číselný identifikátor, který je přiřazen každému počítači v síti IP. Označuje konkrétní umístění daného zařízení v síti“ (Lammle, 2015, s. 177).

stížnost směřovanou na Moničinu osobu, kdy byla nařčena z toho, že se nevhodně chová k rodičům svých svěřenců v kroužku. Pod touto stížností byla podepsána „rozzuřená maminka“, která odkazovala na nevhodné chování, které zažil její manžel ze strany Moniky, když vyzvedával svoji dceru. Nadřízené Moniky to bylo divné a podezřelé, protože pro děti si vždy chodí maminky a osoby mužského pohlaví areál vůbec nenavštěvují. Už jen z toho důvodu a se zkušenostmi dlouholeté spolupráce s Monikou z toho nevyvozovala žádné závěry.

„V tu dobu se obavy z celé té situace začaly stupňovat. V hlavě jsem měla hrozně moc myšlenek a otázek. Největší a pro mě nejdůležitější myšlenka se týkala školy. Když už „To“ dokázalo napsat ke mně do práce, co tomu brání, aby napsal ke mně do školy?!“

Tyto obavy byly oprávněné. Agresor začal ke svým útokům využívat email a začal jí psát i na její univerzitní email.

IP adresu se snažili vyhledat i její kamarádi, kdy jeden z nich byl/je expertem přes počítače. Tato adresa byla několikrát přesměrována přes mnoho států a dokonce i kontinentů. Nabízí se zde otázka, kdo z jejího okolí může mít takové počítačové schopnosti, aby dokázal IP adresu takto přesměrovat...

Jelikož se její případ řešen již policií nikam neposouval a její zkušenosti nebyly zrovna příznivé, tak v té době zanevřela na policii. Její zkušenost, kterou získala při druhé návštěvě policie České republiky, byla v podobě neochotného policejního pracovníka, který její případ zlehčoval, aniž by si uvědomil, že ji to velice ovlivňuje a v souvislosti s udáním na její osobu, to ovlivňuje i její okolí.

„S policií už to řešit nechci! Náš právní systém je tak hloupě nastaven, že dokud ti ten dotyčný něco neudělá, tak se nic neděje, nic s tím neudělají. Tak mám asi čekat až to z kyberšikany dojde k fyzickému napadení. Nejhorší na tom prostě je, že to nechávají zajít tak daleko...“

Posledním pokusem o pomoc bylo kontaktování poradny, která má sídlo na Pedagogické fakultě v Olomouci a zabývá se právě kyberšikanou. Tuto pomoc vyhledala díky své kamarádce, která tuto možnost našla na internetu. Ve zkratce do poradny napsala, co se jí v

životě děje a jestli je nějaká možnost, jak by se to celé konečně vyřešilo. Poradna na její zprávu reagovala se zájmem, avšak chtěli po Monice detailnější popis celého případu.

„Bohužel ten problém tvá tak dlouho, že už nemám sílu to každému znova vysvětlovat a popisovat. Už vážně nemám sílu to řešit. Je to furt to samé dokola...“

V jednu chvíli Monika uvažovala i nad tím, že navštíví jiný druh odborné pomoci, a to psychologa.

„V jednu chvíli jsem si připadala paranoidní. Není příjemné, když dojedu na privát a vzápětí mi přijde zpráva o tom, že jsem už konečně „dotáhla“ do Olomouce. Nebo jednou když jsem byla sama doma a nikdo o tom téměř nevěděl, mi přišla zpráva, jestli se tam sama nebojím.“

O tom, že je sama doma, v té době věděli jen rodiče a její nejbližší. Neustále si v hlavě promítala, kdo by to mohl dělat. Sama však dobře ví, že někdo někomu něco mohl říci a tak se to mohlo donést až k samotnému agresorovi a jelikož žije v obci, kde se všichni znají, není to nic složitého.

V jejím životě nastaly dvě situace, kdy se vážně bála o svůj život. V prvním případě to bylo tehdy, když se dostavila na privát a přišla jí zpráva o tom, ať si zkontroluje svůj automobil, že nemusí být zrovna v dobrém technickém stavu. Auto měla ten den zaparkované před domem a tak normálně přístupné. Ihned zavolala svému otci, aby její automobil překontroloval. Po zkontrolování jejího vozu se zjistilo, že šlo o falešný poplach.

„Kdybych byla hysterka tak si s tím autem sama něco udělám a půjdu na policii, aby to už konečně brali vážně.“

Druhá situace, která nastala, byla ta, když se v její obci pořádala zábava. Jednomu postaršímu pánovi se udělalo nevolno a musela pro něj přijet sanitka. Ještě ten den Monika obdržela zprávu od agresora, která pojednávala o tom, že je škoda, že neodvezli sanitkou ji, ale že na ni také jednou dojde.

Současný život oběti a následné dopady

V současné době agresor stále atakuje Moniku. Jeho napadání je prostřednictvím sociální sítě Facebook, kdy se jedná o každodenní útoky v podobě zpráv či zaslaných fotek. Nejvíce Moniku mrzí, jak to zasáhlo její okolí. Lidé, se kterými měla velice dobré vztahy, ji sotva pozdraví. Veškeré zprávy, které Monika obdržela, se týkaly/týkají jak její osoby, tak i jejích přátel, jak bylo již zmíněno. To v ní vzbuzovalo pochybnosti o tom, jestli vážně to, co agresor píše je pravda a začala být podezíravá. Byla i v takovém stádiu, že začala podezírat své nejbližší, a to rodinu. Nevěřila téměř nikomu.

Do teď má Monika problémy s důvěrou. Z počátku, když se s někým seznámí, je vše v pořádku, ale jakmile agresor v nějaké ze svých zpráv tu onu novou osobu v jejím životě zmíní, nemůže tomu člověku nadále důvěřovat. I její okolí začalo o Monice pochybovat. Přestalo je bavit to neustálé vysvětlování, které nikam nevedlo. Tento agresor nerozbil nejen vztah Moniky a jejího tehdejšího přítele, ale napadal i jiné vztahy, do kterých zatahoval Moniku, jako aktéra, díky kterému ty vztahy nefungují. Veškerá otevřenost a důvěra vůči ostatním je nyní omezena, protože si Monika dává pozor na to, co komu říká, komu dává své kontaktní údaje, a co kde zveřejní. Stres, který je součástí celé kyberšikany s sebou nese i přetrvávající problémy s příjmem potravy. Jsou situace, kdy Monika nemá vůbec chuť k jídlu, a když už něco sní, ihned to vyzvrací. Za poslední tři měsíce velice zhubla a je si vědoma, že to takhle dál nepůjde. Nicméně však tvrdí, že anorexií již netrpí.

„Nikdy jsem nečekala, že to bude mít až takový dopad.“

V průběhu rozhovoru Monika najednou odvrátila svůj pohled na obrazovku počítače. V ten moment ji agresor opět kontaktoval. Respondentka obdržela prostřednictvím facebookového profilu svou fotografii, ke které se agresor vyjádřil slovy: „*ty náš vepříku*“. V tu chvíli byla vidět na Monice ta nejistota a bezmoc, která ji nejspíše provází celé tři roky.

Ze studie je zřejmé, že agresor musel Moniku znát již dříve. Neustále naráží na její postavu a ať už je Monika jakákoli, agresor si vždy něco najde, co mu na Monice vadí. Tyhle roky, kdy je obětí kyberšikany, jsou pro ni velice stresující. Do teď si sama není stoprocentně jistá, kdo by mohl být onen agresor a okruh podezřelých se akorát rozšiřuje. Pocity, které měla Monika

na začátku celé kyberšikany se výrazně liší. Nejdříve byla zaskočena obsahem zprávy, kdy si myslela, že se jedná o pouhý žert. Nepřikládala tomu nijak velkou váhu. Jak je již výše zmíněno, nikdy by ji nenapadlo, že osoba, která ji poprvé napsala pod určitým jménem, vlastně neexistuje a je pouze vymyšlená. Nyní je velice ovlivněna tím, co jí agresor píše. Zprávy v podobě nevhodných poznámek vztahující se k její osobě Monice ještě více snížilo sebevědomí. Nejhorší pro ni ale je strach, který zažívá každým dnem a zoufalství, které plyne z nemožnosti vyřešení jejího případu.

„Když to začalo, tak jsem to moc nechápala, proč mi „To“ píše - to teda nechápu do teď..., ale od toho půl roku, kdy mě agresor začal intenzivněji napadat, mám jen strach, že už to nikdy nepřestane. Momentálně mi to chodí denně, a jakmile jsou dva dny prodleva, mám strach, co „To“ píše ostatním.“

Veškerá snaha zabránit agresorovi dalšímu kontaktu ji přešla. Ti lidé, kteří při ní zůstali, se snaží hledat nové a nové možnosti, ale bez výsledků. Naopak ti, kteří se k ní obrátili zády, jsou toho názoru, že za veškerými zprávami je právě ona. To nejhorší, s čím se denně potýká, je fakt, že ten, kdo jí píše, je z okruhu jejích nejbližších, protože nikdo jiný nemůže mít tolik informací a takový přehled o jejím životě. Monika kyberšikanu shledává za velice zákeřnou, a to zejména z toho důvodu, že vypátrat agresora se nemusí nikdy podařit.

„Můžeš si smazat různé účty na sociálních sítích, tisíckrát změnit telefonní číslo atd., ale v dnešní době bez těchto věcí existovat skoro nejde. Například pro mě je to nezbytné pro komunikaci... S kolegy a spolužáky máme vytvořené skupiny, kde se řeší různé záležitosti a nikdo to nebude speciálně pro tebe tlumočit jen proto, že ty tam nejsi.“

Vlastní názor respondentky na informační a komunikační technologie, kyberšikanu a prevenci

I přesto, co se Monice v životě odehrává, nevidí v informačních a komunikačních technologiích jen to špatné. Je si moc dobře vědoma, že jsou nezbytnou součástí dnešní doby a většinou nám ulehčují život. Na druhou stranu nikdy nebyla toho názoru, že tyto technologie by měly být považovány za to nejlepší, co nás kdy potkalo. Jako negativum tam vidí přemnoho informací, které s sebou tyto prostředky nesou.

„Například já jsem si zkusila dát do vyhledávače svoje jméno a našlo mi to moje fotky. Překvapením pro mě ale bylo to, že se jednalo o takové fotografie, které jsem nikdy nikde nezveřejnila.“

V tomto ohledu Monika zmiňuje děti a mladistvé, kteří si ani nemusí uvědomovat, co kam dávají nebo co komu posílají. Následky by pro ně mohly být nemilé. Co se týče telefonu, ten si každý může zablokovat, aby mu nechodily nevyžádané zprávy od určitých lidí, ale tohle nefunguje v případě, zvolí-li agresor internetovou SMS bránu. Své telefonní číslo také může dát jedinec jen někomu, ale nikdo mu nikdy nezaručí, že dotyčný číslo nepředá dalšímu.

Při otázce, která se týkala její budoucnosti, přesněji, jak bude vychovávat své děti ve vztahu k ICT² technologiím, dochází k velkému zamyšlení. Jak je výše uvedeno, Monika si velice dobře uvědomuje, že bez těchto technologií nejde téměř fungovat, ať se jedná o komunikační či informační prostředek.

„Jednou jsem si všechno zrušila, ale nevydržela jsem to, protože jsem neměla přehled. I když jde třeba o zbytečnosti, tak každý chce mít přehled. Dospělí by to celé řešili jinak, ale dítě by bylo označováno za outsidera a navíc by to byl ten, kdo má divnou mámu. Nedokážu si sama představit, že bych ho v tomto omezovala a upřímně řečeno, když má na tebe někdo spadeno, tak si vždycky najde cestu, jak ti škodit.“

Vztah, který by chtěla mít ze svým potomkem, by měl být založen na důvěře a kamarádském vztahu. Nikdy by sama nechtěla, aby její dítě vědělo, že ona byla/je obětí kyberšikany. Nicméně by svého potomka chtěla upozornit na možná rizika, které souvisejí s těmito technologiemi. Nejdůležitější pro ni je, aby se jí dítě v případě problému světilo.

Je toho názoru, že by se o kyberšikaně mělo více mluvit, a že prevence v České republice je nedostačující. Považuje za svoji chybu, že se s preventivními programy sama osobně nesetkala, protože je nikdy nevyhledávala. I přesto se domnívá, že i když se člověk o tuto problematiku nebude zajímat, mělo by být o kyberšikaně slyšet. Před tím, než se sama stala

² Informační a komunikační technologie

obětí, o kyberšikaně slyšela, ale nijak více se o ní nezajímala. Nikdy by ji nenapadlo, že ona se stane obětí kyberšikany.

„O kyberšikaně jsem poprvé slyšela na základní škole, kde jsme se o tom bavili... Nebyly to nijak zvlášť velké informace, jen co to ta kyberšikana je. Postupem času jsem se o tomto tématu doslýchala ze zpráv a z článků na internetu. To, že existují nějaké preventivní programy, jsem zjistila až na vysoké škole, a to už jsem byla sama obětí kyberšikany.“

4.8 Diskuze

Díky této případové studii si lze představit, co zažívá jedinec, jenž se stal obětí kyberšikany. To, čím si prochází respondentka, není vůbec jednoduché a velice to ovlivňuje její život. Případová studie byla rozdělena do daných období, kdy bylo ukázáno, co respondentka pociťovala a stále ještě pociťuje.

První útok se odehrál již před třemi lety, kdy se jednalo o zprávu z Facebookového profilu. Podle výzkumu Amandy Lenhart (2007) se jedná o jedno z nejčastějších míst v kyberprostoru, kde agresor kontaktuje svoji oběť (Krejčí, 2010). I po těch letech poměrně intenzivního útoku Monika stále neví, kdo je agresorem. Podle výpovědi respondentky zřejmě jde o jednoho agresora, který ji atakuje sám a nevyužívá někoho dalšího. Parry (2012) v tomto případě zmiňuje přímou kyberšikanu.

V podkapitole agresor kyberšikany je uvedeno několik typů agresora. V tomto případě lze říci, že se jedná o útočníka, který touží po moci nad druhými. Samotné ubližování Monice dělá agresorovi nejspíše radost a je mu zcela jedno, že tím Moniku značně ovlivňuje, a to zejména negativně (Parry, 2012). Neustálé atakování Moničiny osoby a jejích přátel velice zasáhlo její osobní život a narušilo její sociální vazby. Nepochybně veškerá důvěra a otevřenost k novým lidem i k osobám, které jsou v jejím životě delší dobu, je značně omezena. Myšlenka, která ji vede k tomu, že jde o někoho blízkého, ji brání v navazování bližších kontaktů. Psychicky je ovlivněna tím, že ji agresor neustále sráží sebevědomí, které je zřejmě už tak samo o sobě nízké. Bohužel se jí útočník dostal až tak do podvědomí, že jeho zprávám vztahujícím se k její osobě, zejména k její postavě, začala věřit. Sama Monika tvrdí, že již anorexií netrpí, což je velice diskutabilní vzhledem k tomu, že její problémy s příjmem potravy přetrvávají. Je možné, že je to spojeno se somatickými problémy, které s sebou nesou

problémy se stravováním, a to nechutenství aj. (Černá, 2013). Dennodenně zažívá jeden z dopadů, který je podle Černé (2013) charakteristický pro všechny oběti kyberšikany, a to pocit bezmocnosti, který plyne z nevyřešení jejího případu a z vidiny, že to jen tak neskončí. Nicméně je velice pozitivní, že se respondentka neuzavírá do sebe a o svých problémech mluví, i když prozatím jen s přáteli a ne s odborníky. Hinduja a Patchin (2013) právě toto uzavírání se považují za jednu z chyb, které se oběti často dopouštějí.

Vanessa Rogers (2010) a Hinduja s Patchinem (2013) jsou toho názoru, že je velice nezbytné držet si odstup od agresora, vyvarovat se veškeré komunikace s útočníkem, nereagovat na jeho zprávy a hlavně se nesnažit samotného agresora napadat. Zde udělala Monika prvotní chybu, a to tím, že se snažila přesně o to, co již výše zmínění autoři považují za špatnou reakci. K zamyšlení ale je, jak by reagovali ostatní jedinci, kteří by se vyskytli v její situaci.

Z jejího vyprávění lze usoudit, že vyzkoušela spoustu možností, jak agresorovi zamezit přístup, ale bohužel bez výsledku. Hinduja a Patchin (2013) za důležité považují uchování veškerých důkazních materiálů. V případě větší hrozby doporučují předání těchto materiálů na policii a v neposlední řadě by si oběť měla změnit své kontaktní údaje. Tyto kroky Monika již provedla.

Osobu, která atakuje Moniku, lze nazvat nejen agresorem kyberšikany, ale také stalkerem³, protože jedinec má až mnoho informací, kde se Monika nachází. Už jen z toho důvodu je vhodné se zamyslet, zdali ji dotýčný i nesleduje. Situace, které Monika popisovala, jsou takové, se kterými byli obeznámeni jen někteří lidé z jejího nejbližšího okolí. Zajímavé ale je, že o těchto skutečnostech vždy věděl a ví agresor. Tudíž lze říci, že Moniku agresor sleduje nebo se jedná o osobu, která patří do jejího okruhu nejbližších přátel. Je také zřejmé, že jde o jedince, který Moniku zná dlouho. Agresor často zmiňuje ve svých zprávách Moničiny problémy s příjmem potravy, se kterými měla problémy zejména na střední škole.

V jedné věci Monika měla pravdu, a to v tom, že náš právní systém je „špatně“ nastaven. Pokud se jedinci něco nestane, nebo neohrožuje-li to národní bezpečnost, „nemůže“ policie

³ „Za stalking lze považovat opětné, systematické, dlouhodobé obtěžování nevyžádanými esemeskami, e-maily, skype, různé druhy chatu, telefonáty, nechtěnými pozornostmi, případné opakované cílené sledování osoby“ (Papežová, 2014).

zasáhnout. Jedná-li se o pouhé urážky a pomluvy a agresor je neznámý, je velmi obtížné útočníka vypátrat. V tomto případě by bylo dobré kontaktovat advokáta, který se zabývá problematikou kybernásilí. V dnešní době je spousta specializací v právním oboru. Obrátit se může jak na online poradny, které zastupují právníci a odpovídají na otázky, tak i fyzickou osobu (advokáta), který by jí mohl v této situaci pomoci a mohl by tento případ projednávat s policií místo ní. Možná tak by se její případ posunul dál... Jeden z advokátů, který se zabývá touto problematikou, je JUDr. Jiří Matzner, Ph.D., LL.M.

Z respondentčinych výpovědí lze říci, že se agresor dopustil činů, které splňují skutkovou podstatu, a to falšování a kradení identity (Papežová, 2011). Nicméně je nejspíše velice obtížné tyto fakta na policii prokázat.

Jak sama Monika zmiňuje, napadlo ji navštívit odbornou pomoc, a to psychologa. Zatím se k tomuto kroku neuchýlila, a tak lze říci, že se tomuto rozhodnutí možná i na jednu stranu vyhýbá. Návštěva takového druhu odborné pomoci by mohla být pro Moniku velice prospěšná. Psycholog by jí mohl pomoci s jejím problémem týkající se s příjmem potravy a také k vytvoření si nadhledu nad celou situací, ve které se momentálně nachází. Tudíž by nemusela tak intenzivně prožívat stres, který je s kyberšikanou spojený.

Je velice důležité podotknout, že obětí se může stát kdokoliv, dítě, mladistvý či dospělý. Každý jedinec má jednoznačně různou odolnost vůči takovýmto vlivům, ale i dospělého jedince kyberšikana může velice zasáhnout. Na první pohled se osoba, která je pod nátlakem agresora, nemusí jevit jako oběť. Nicméně i bez viditelných znaků tento fenomén výrazně ovlivňuje život oběti.

Pomocí výzkumu lze vidět, že respondentka vykazuje mnoho z uvedených znaků oběti kyberšikany, které již mnoha autorů popsalo ve svých publikacích. Shoda nastává i případě dopadů, které se týkají respondentky.

Závěr

Bakalářská práce se zabývala problematikou kyberšikany, která se netýká nejen dětí a mladistvých, ale také dospělých jedinců. V této práci bylo poukázáno na kyberšikanu jako poddruh šikany.

První kapitola teoretické části se zabývala pojmem šikana, kde je uvedeno všechno podstatné proto, aby si člověk udělal obrázek o hlavní podstatě šikany. Druhá kapitola byla zaměřena na samotnou kyberšikanu a její hlavní aktéry. Zmíněna byla i identifikace kyberšikany a její následné řešení. Kybernásilí s sebou nese i jisté dopady, které byly rozebrány v podkapitole 2.8. V teoretické části nebyla opomenutá prevence, která je při předcházení či při řešení kybernásilí nezbytnou součástí. Uvedeno bylo i pár statistik, které poukazují na zvyšování počtu obětí.

Cílem bakalářské práce byla charakteristika šikany se zaměřením na kyberšikanu a přiblížení jednoho z případu napadané dospělé osoby. Bylo upozorněno také na nespočet možností, které pro své atakování může agresor využít.

Díky případové studii je možno si představit život dospělé oběti, které kyberšikana výrazně ovlivňuje život a stále není vyřešena. Cílem této případové studie byla snaha pochopit a reflektovat pocity jedince, který se stal a stále je obětí kyberšikany.

Je nezbytné širší veřejnost informovat o tomto fenoménu, o kyberšikaně, a to nejen děti a mladistvé, ale i dospělé osoby. Nemělo by se jednat o žádné „TABU“, o kterém se nemluví, ba naopak by o této problematice mělo být více slyšet. Díky rozvíjejícím se technologiím přibývá obětí kyberšikany a tudíž se obětí může stát kdokoli, kdo jen vlastní mobilní telefon nebo užívá internet. Je mnoho případů, kdy kybernásilí končí sebevraždou jen „díky“ tomu, že se kyberšikana doposud nevyřešila. Proto by bylo vhodné, aby byla legislativa týkající se kyberšikany pozměněna.

Největší váha by v budoucnosti měla být přikládána preventivním programům, které by měly být realizovány jak ve školách, tak pomocí mediálních kampaní všude tam, kde jsou jedinci běžně přístupné (televize, rádio apod.).

Seznam použité literatury

ANDERSON, C. A., BUSHMAN, B. J., 2002. Human aggression. *Annual Review of Psychology* [online]. 53(1), s. 27-51 [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://public.psych.iastate.edu/caa/abstracts/2000-2004/02ab.pdf>

BURÝŠKOVÁ, L., 2010. Šikana: Rodiče pozor! Šikana mezi dětmi je skryté nebezpečí! In: www.policie.cz [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>

CAMPFIELD, D. C., 2006. *Cyberbullying and Victimization: Psychosocial Characteristics of Bullies, Victims, and Bully-victims* [online]. Missoula. Doktorská disertace. University of Montana. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://etd.lib.umt.edu/theses/available/etd-12112008-120806/unrestricted/umi-umt-1107.pdf>

ČERMÁK, I., 1998. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1.vyd. Žďár nad Sázavou: Fakta. 204 s. ISBN 80-902614-1-8.

ČERNÁ, A., 2013. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. 150 s. ISBN 978-80-210-6374-7.

FINKELHOR, D., MITCHELL, K. J., WOLAK, J., 2000. *Online victimization: A report on the nation's youth* [online]. Alexandria: National Center for Missing and Exploited Children. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: http://www.unh.edu/ccrc/pdf/Victimization_Online_Survey.pdf

HINDUJA, S., PATCHIN, J. W., 2013. *Responding to Cyberbullying: Top Ten Tips for Adults Who Are Being Harassed Online* [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://cyberbullying.org/Responding-to-cyberbullying-top-ten-tips-for-adults.pdf>

HINDUJA, S., PATCHIN, J. W., 2015. *What To Do When Your Child is Cyberbullied: Top Ten Tips for Parents* [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://cyberbullying.org/tips-for-parents-when-your-child-is-cyberbullied.pdf>

KAVALÍR, A., (ed.), 2009. *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. Vyd. 1. Plzeň: Člověk v tísni. 108 s. ISBN 978-80-86961-78-1.

KOCÁBEK, P., 2008. Jak „přežít“ šikanu aneb mobbing na pracovišti. In: mpsv.cz [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5162>

KOLÁŘ, M., 2005. *Bolest šikanování: cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*. Vyd. 2. Praha: Portál. 256 s. ISBN 8073670143.

KOPECKÝ, K., 2011. Jak na prevenci kyberšikany. In: e-bezpeci.cz [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/rodice-ucitele-zaci/361-prevence-kybersikany>

KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R., KREJČÍ, V., 2012. *Nebezpečí internetové komunikace III*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 60 s. ISBN 978-80-244-3087-4.

KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R., KREJČÍ, V., 2013. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 177 s. ISBN 978-80-244-3911-2.

KRATZ, H-J., et al., 2005. *Mobbing. Jak ho poznat a jak mu čelit*. 1. vyd. Praha: Management press. 131 s. ISBN 80-7261-127-5.

KREJČÍ, V., 2010. *Kyberšikana: Kybernetická šikana* [online]. Olomouc. 72 s. [cit. 2016-02-14]. ISBN 978-80-254-7791-5. Dostupné z: <http://www.ppp-ostrava.cz/wp-content/uploads/2016/02/34-kyberikana-studie-krejci-1.pdf>

KUBÍČKOVÁ, A., 2014. Mobbing, Bossing – Obrana proti šikaně na pracovišti. In: epravo.cz [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/mobbing-bossing-obrana-proti-sikane-na-pracovisti-95949.html>

LAMMLE, T., 2015. *CCNA: Výukový průvodce*. 1. vyd. Computer Press. 1016 s. ISBN 978-80-251-4602-6.

LÁTAL, L., 2014. *Prevence a diagnostika symptomů oběti kyberšikany pro pediatry* [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: http://nebudobet.cz/repo/publikace_prevence_a_odhaleni_symptomu_obeti_kybersikany.pdf

MAŠKOVÁ, A., LUKÁŠOVÁ, K., PACÁK, R., BRANDEJSOVÁ, J., 2012. *Kyberšikana ve školním prostředí – metodický materiál pro pedagogické pracovníky* [online].

Pardubický kraj: Národní centrum bezpečnějšího internetu [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://www.ncbi.cz/op-vk/projekt-skola-bezpecne-online.html>

MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J., NOVÁK, P., 2010. *Primární prevence rizikového chování ve školství* [online]. Praha: Sdružení SCAN, Univerzita Karlova v Praze & Togga. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1656512

PAPEŽOVÁ, Z., 2011. Prevence – kyberšikana. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/prevence-kybersikana.aspx>

PAPEŽOVÁ, Z., 2014. Prevence – stalking. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/prevence-stalking.aspx>

PARRY, A., 2012. *Stop cyberbullying* [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://stopcyberbullying.org/index2.html>

PATTON, M.Q., 2002. *Qualitative research & evaluation methods*. 3rd ed., Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications. 598 s. ISBN 0-7619-1971-6.

PRICE, M., DALGLEISH, J., 2010. Cyberbullying: Experiences, impacts and coping strategies as described by Australian young people. *Youth Studies Australia* [online]. **29**(2), 51-59. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <https://kidshelpline.com.au/upload/22882.pdf>

REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. 192 s. 978-80-247-3006-6.

ROGERS, V., 2011. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. 1. vyd. Praha: Portál. 97 s. ISBN 978-80-7367-984-2.

ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P., 2010. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. 155 s. ISBN 978-80-247-2991-6.

SEBERA, M., 2012. *Vybrané kapitoly z metodologie* [online]. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <https://publi.cz/books/54/Impresum.html>

SOURANDER, A., KLOMEK, A. B., IKONEN, M., LINDROOS, J., LUNTAMO, T., KOSKELAINEN, M., RISTKARI, T., HELENIUS, H., 2010. Psychosocial Risk Factors Associated With Cyberbullying Among Adolescents: A Population-Based Study. *Archives*

of *General Psychiatri* [online]. **67**(7), s. 720-728. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://archpsyc.jamanetwork.com/article.aspx?articleid=210833>

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J., 1999. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Albert & Brno: Sdružení podané ruce. 288 s. ISBN 80-85834-60-X.

ŠAFRÁNEK, L., 2011. Psychosomatické poruchy zdraví. In: *celostnimedicina.cz* [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://www.celostnimedicina.cz/psychosomaticke-poruchy-zdravi.htm>

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

URBAN, J., 2012. *Co dělat, když – Intervence pedagoga: Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept, příloha č. 7 – kyberšikana* [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/19629?highlightWords=kyber%C5%A1ikana>

VÁGNEROVÁ, K. et al., 2009. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. 1. vyd. Praha: Portál. 147 s. ISBN 978-80-736-7611-7.

VÁGNEROVÁ, M., 2005. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Karolinum. 430 s. ISBN 8024610744.

Věstník MŠMT České republiky, 2009 [online]. Ročník LXV [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/2009-1>

YBARRA, M. L., MITCHELL, K. J., 2004. Youth engaging in online harassment: associations with caregiver-child relationships, Internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence* [online]. 27 2004, s. 319-336. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://www.unh.edu/ccrc/pdf/jvq/CV63.pdf>

Přílohy

Příloha č. 1

- Nebezpečné pronásledování (stalking, § 354 TZ) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat oběť všemi dostupnými prostředky tak, že to u ní vzbudí důvodné obavy o život nebo zdraví její či jejích blízkých.
- Účast na sebevraždě (§ 144 TZ) – např. úmyslné utvrzování oběti v předsevzetí provést sebevraždu.
- Porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 TZ) – např. zachycení e-mailu předtím, než se s ním může adresát seznámit.
- Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 TZ) – např. zveřejnění e-mailové komunikace z počítače oběti.
- Pomluva (§ 184 TZ) – např. vytvoření webových stránek zesměšňujících oběť prostřednictvím vědomého uvádění lživých informací, které mohou oběť vážně poškodit.
- Šíření pornografie (§ 191 TZ), ohrožování výchovy dítěte (§ 201 TZ) – např. zasílání pornografických videí osobě mladší 18 let.
- Poškození cizích práv (§ 181 TZ) – např. pachatel uvede oběť v omyl vydáváním se při chatování za jinou osobu a způsobí jí tím vážnou, nemajetkovou újmu (např. v rodinných vztazích).
- Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (§ 192 TZ) – např. přeposlání MMS s fotografií nahé osoby mladší 18 let předstírající sexuální styk.
- Zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193 TZ) – např. přesvědčení oběti mladší 18 let nechat se fotit v sexuálně dráždivých polohách.
- Nebezpečné vyhrožování (§ 353 TZ) – např. zasílání výhružných SMS schopné vzbudit důvodnou obavu oběti o její život. Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací (§ 230 TZ) – např. získání přístupu k profilu na sociální síti oběti prolomením jejího hesla a následná změna jeho obsahu.
- Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat (§ 231 TZ) – např. „kamarád“ oběti vyzví její heslo k počítači s úmyslem vymazat data na něm uložená.

- Vydírání (§ 175 TZ) – např. pachatel nutí oběť k šikanování další osoby pod pohrůžkou zveřejnění choulostivých fotografií oběti.
- Poškození cizí věci (§ 228 TZ) – např. úmyslné poškození mobilu oběti zasláním viru.
- Útisk (§ 177 TZ) – pachatel např. zneužívá strachu oběti a k něčemu ji nutí, a to bez pohrůžky násilím.
- Šíření toxikomanie (§ 287 TZ) – např. výsměšné poznámky na sociálních sítích o drogové abstinenci oběti v úmyslu podněcovat ke zneužívání návykové látky nebo svádět k tomu oběť (nevztahuje se na alkohol).
- Podvod (§ 209 TZ) – např. pachatel se na sociální síti vydává za jinou osobu s úmyslem vylákat z oběti peníze.

(Mašková, Lukášová, Pacák, Brandejsová, 2012, s. 25).